

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 5ος, ΦΥΛΛΟ 19ο, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2000 ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΗ 1 ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

Το γραμματσάκι μας

«Εμπήκαμε, Μανουσιό μου, στα ιντερνέθια!»

(Σημειώνουμε για τους νεαρούς αναγνώστες μας, ότι το Τομπρούκ, στο οποίο, εκτός των άλλων, αναφέρεται το σημερινό "Γραμματσάκι μας", είναι πόλη και λιμάνι της Λιβύης, μεγάλης στρατηγικής σημασίας, επίκεντρο παρατεταμένων συγκρούσεων κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η κατάληψη του οποίου από τους Γερμανούς το 1942 δημιούργησε μεγάλες ανησυχίες και στους οπόδουλους στα φασιστικά στρατεύματα λαούς).

Λαχανιασμένη η γρα Βγενιά η Φουράκαινα και μ' αναφοκκοκινισμένα τα μαγουλάκια τζη από τη χαρά και το τζιριτζιτό, εμπήκε σαν το σίφουνα στο σπίτι κι ανάγγειλλε τ' αντρουί τση τα καινούργια μας καλημέρινα των αρμενιανών, ως τα 'κλενε τ' αφτί της να τα κουβεδιάζουν πασίχαροι οι χωριανοί στην Πλατεία, την ώρα που 'πέρνα η Βγενιά.

-Εμπήκαμε, Μανουσιό μου, στα ιντερνέθια! Μόνο σήκω να κατεβείς στα μαγατζιά να μάθεις τα καθέκαστα.

-Κι είναι 'ναι 'δα, γυναίκα, τούτανα τα ιντερνέθια, και μου χοροπηδάς σα να σου χαρίσανε τη χρυσή γουρούνα;

-Δεν τα καταλαβαίνω γω, άντρα μου, αυτάνα τα ευρωπαϊκά, μ' από τα περίχαρα πρόσωπα τω χωριανό κατ'άλλα πως εμπήκαμε σε σπουδαίο μπάλω, και ποιος στσι χάρες μας από 'δα κι ομπρός!

-Μίωρη 'συ ζαβή, σαν τη λάλη σου τη Σοφουλιά μου το λαλείς εδά κι εσύ. Απού στον πόλεμο επήγ' ένα βράδυ στου Κουκουρακιού ν' αγοράσει λαλινομπροκες, γιατί ξεκαρφώσανε τα λουριά από τα λαλίνα και δεν εμπόριε να πάει το πρωί στσ' ελιές. Μα ως εμπήκε στο μαγατζί είδε τσ' αθρόπους που μαζώνουντανε συνήθως στου Γιωργάκη για να μάθουνε και να κουβεδιάσουνε κιανένα νέο του πολέμου, να κάθουνται συλλογισμένοι κι αμιλητοι, κι εκατάλαβε πως πράμα νίκες θαν είχε πάλι ο κακοθάνατος ο Γερμανός, μα ντράπηκε να ρωτήξει, γυναικ' αυτή τσ' άντρες, γιάντα 'ναι συννεφιασμένοι κι είναι συλλογούνται αμιλητοι.

Μα ως επουσοίνισε κι έφευγε, είδε στην πόρτα την Καούρινα, κουκουβιασμένη κι εκείνη, και την ερώτηξε:

-Είντα 'ναι, Στυλιανή, η βουβαμάρα κι η περισυλλογή ετούτη που σας έπιασε ούλους απόψε;

-Έπεσε, κακορύκη, το... Τομπρούκ. Μόνο γροίκα στο σπίτι σου και μη ρωτάς άλλα, γιατί μαθεύτηκε το πράμα από κρυφό ράδιο και το 'χουνε μυστικό.

Επήρε τότες η λάλη σου το δρόμο για το σπίτι τζη, τζιριτζη και παραλοϊσμένη, και στο δρόμο απάντηξε την Κατερίνη τη μαμή, που ακούγοντάς την ν' αγκομαχεί και να σιγομιλεί μοναχή τζη:

-Ωφου, κι ώφου, κι είναι μας εμελλούντανε πάλι των άμοι-

+ συνέχεια στη σελίδα 5

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ

Ευλογηφία Βάσως Κατράκη (1914-1988)

Η ΠΙΤΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΑΝΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Στις 28 Ιανουαρίου 2001 στις 10 το πρωί ο Σύλλογος των Αρμενιανών της Αθήνας "Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ" θα κάνει Γενική Συνέλευση

1. Έκθεση πεπραγμένων και οικονομικός απολογισμός έτους 2000

2. Έγκριση πεπραγμένων και απαλλαγή των μελών του Δ. Σ.

3. Εκλογή νέου Διοικητικού Συμβουλίου για την επόμενη διετία

4. Απότιση τιμής, και απονομή αναμνηστικής πλακέτας, στο ιδρυτικό μέλος του συλλόγου Γιάννη Βαγιωνάκη.

Θα ακολουθήσει η κοπή της Πρωτοχρονιάτικης πίτας

Οι εκδηλώσεις θα γίνουν στο ξενοδοχείο "Τιτάνια" Πανεπιστημίου 52.

Στην εκδήλωση είναι προσκεκλημένοι όλοι οι Αρμενιανοί και οι φίλοι τους.

Το Δ.Σ.

ΚΑΛΑΝΤΑ

Ταχνά, ταχνά ν' αρχμενιά, ταχνά ν' αρχή του χρόνου,
που βγήκε και χαιρέτησε όλους τους ξευολάτες.
Τον πρώτο απού χαιρέτησε ήτον Άγιος Βασίλης.
-Άγιε Βασίλη Δέσποτα, καλό Ζευγάρι νέχεις.
Καλώς τον τον αφέντη μας, καλός και βλογημένος.
όπου τον βλόγησε ο Χριστός με το δεξιό του χέρι,
με το δεξιό, με το ζερβό, με το μαλαματιένιο.
Κι ακόμα δεν τον ήβρηκε το μάνταλο ν' ανοίξει
να μας εδώσει τίποτες, κι απόκεινα να σφαλίξει,
κι από το γεροπίθαρo καμιά οκά λαδάκι,
κι από τη μαύρην όρνιθα κανένα αυγουλάτσι,
κι από το σακουλάτσι του κανένα δεκαράτσι.

Κάλαντα Άη Βασίλη, Χανιά Κρήτης

(Από τις Ανέκδοτες Μουσικές Συλλογές του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου)

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΜΕΝΙΑΝΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

Ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

σας προσκαλεί στη συνεστίαση του
που διοργανώνει

το Σάββατο 17 Μαρτίου 2001,

στο κρητικό κέντρο "ΚΟΝΑΚΙ",
Ηρακλειδών 78 και Πειραιώς 111,
απέναντι από το Γκάζι τηλ.3459818.

Σας περιμένουμε για ένα Αρμενιανό γλέντι

Με την ευκαιρία των εορτών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς
το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου
και η Συντακτική Επιτροπή της «Ελευθερόπολις»
απευθύνει σε όλους τους Αρμενιανούς και τους φίλους τους
θερμές ευχές για υγεία, χαρά και προκοπή.

Καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένος ο νέος Χρόνος

κοινωνικά

ΓΑΜΟΙ

Η **Γιανναράκη Αναστασία** του Μιχαήλ και της **Μαρίας** και ο **Καστανάκης Εμμανουήλ** του Στυλιανού παντρεύτηκαν στις 16/9 στους Αρμένους.

ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ

Η **Καβρουλάκη Μαρία** του Βαγγέλη και της **Ζέτας**, πέτυχε στο τμήμα Τεχνολογίας Αντιρύπανσης του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας.

Η **Καλλιβεράκη Μαρία** του Νικολάου και της **Μαρίας** πέτυχε στο τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο **Μιχελιογιάννης Δημήτρης** του Σήφη και της **Μαρίας** πέτυχε στο τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θράκης.

Η **Νικητάκη Ζαχαρένια** του Γεωργίου και της **Ελένης** πέτυχε στο τμήμα Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών του ΕΜΠ.

Ο **Τερεζάκης Χρήστος** του Γιάννη και της **Πελαγίας** πέτυχε στο τμήμα Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εκμεταλλεύσεων του ΤΕΙ Κρήτης στο Ηράκλειο.

Ο **Χατζηδάκης Γεώργιος** του Ιωάννου και της **Τούλας Μαντωνανάκη** πέτυχε στη σχολή Αστυφυλάκων.

ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΕΣ

Η **Καβρουλάκη Κατίνα** του Εμμανουήλ και της **Θεοδόρας** πέθανε στις 8 Οκτωβρίου στους Αρμένους.

Ο **Αβερεκάκης Ανδρέας** του Δημητρίου και της **Ειρήνης** πέθανε στις 11

Οκτωβρίου στους Αρμένους.

Η **Μιχελιογιάννη Μαρίκα**, χήρα Δημητρίου, το γένος Βασιμουλάκη, πέθανε στην Αθήνα και ετάφη στην Ραμνή.

ΜΕΤΑΘΕΣΕΙΣ

Ο ειδικός καρδιολόγος κ. **Κασωτάκης Εμμανουήλ**, πλωτάρχης Ναυτικού, μετατέθηκε στο Ναυτικό Νοσοκομείο Κρήτης. Τις απογευματινές ώρες δέχεται στο ιατρείο του στα Χανιά οδός Κριαρή 40 (Μέγαρο Πάνθεον) τηλ. Ιατρείου 0821 90960 κιν. 0974 352890.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ο Παιδικός Σταθμός Δήμου Αρμένων ευχαριστεί τον κύριο **Μπουντάκη Ιωάννη** του Γεωργίου για τη δωρεά 400.000 δρχ στο σταθμό εις μνήμη του γιου του Γεωργίου, που δαπανήθηκε για την αγορά του εξοπλισμού της κρεβατοκάμαρας του σταθμού.

Ο πρόεδρος

Χαράλαμπος Κουτσουπάκης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Οι οικογένειες **Σήφη και Μαρίας Μιχελιογιάννη και Αργύρη και Ασπασίας Φατούρου** ευχαριστούν θερμά όλους, λαϊκούς και κληρικούς, όσους συμπαραστάθηκαν στο πένθος τους για το θάνατο της μητέρας **Μαρίκας Μιχελιογιάννη**.

Ιδιαίτερα ευχαριστούν τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη μας Κυθωνίας και Αποκορώνου κ.κ. **Ειρηναίο** για την συμμετοχή του στην νεκρώσιμη ακολουθία και για τα λόγια του στην μνήμη της **Μαρίκας Μιχελιογιάννη**.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Δύο τυπογραφικά λάθη είχε το ποίημα, που έγραψε και απαγγείλε στην εκδήλωση της 15/8/ 2000 στους Αρμένους η συγχωριανή μας φιλόλογος **Μαρία Πριπάκη-Κουντάνη**, αφιερωμένο **Στο Γιατρό των Αρμένων Γεώργιο Μιχελιογιάννη** και γι' αυτό επαναλαμβάνουμε τη δεύτερη στροφή

Χίλιες φορές οι γονέοι μας
στο ιατρείο σου μπροστά, σε ρώτησαν:
"Γιατρέ μου είναι σου χρωστώ;"
και χαμηλοθορώντας
"παράδες εδά δεν έχω
μα θα στραφώ να σ' αποσιάξω..."
κι εσύ άλλες χίλιες

"είντα μου χρωστάς;" των έλεγες
και αγκαλιάζοντας απαλά
τους γερασμένους ώμους,
"πορπάθη μωρέ", ψευδοθύμωνας
"και ξάνοιξε να τάσεις τα κοπέλλια σου"
Οι Αρμενιανοί μας πλάταντοι
με το αγέρι τ' απαλό
και το τραγούδι των πηγών
που σου κρατάνε συντροφιά
ως τις ψυχές μας φτάνοντας ρωτούν
"Τι μια πλατεία του χωριού
θα φέρει τ' όνομά του;
Μα η επαρχία ολόκληρη
δική του!"

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Χανίων
"Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ"

Εκδίδεται με τη συνεργασία του Δημοτικού Διαμερισμάτος Αρμένων

Εκδότης-Διευθυντής
Γιάννης Σ. Τσακωράς
Σουλίου 124
173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ.: 99.16.613
Fax: 99.57.582
Email: jtsk@hol.gr

Συντακτική Επιτροπή
Κουρομχελιάκης Βασίλης
Μπουρνάζος Χαράλαμπος
Στυλιανομανωλάκης Γιάννης
Τσακωράς Γιάννης
Τσιτσιρίδου Ελένη
Χαλβαδάκης Γεώργιος

Ε δε παντρεύομαι

Εδά αντιγάρρα από το χωριό μετά το καλοκαιρινό ραχάτι, και ήντα να πρωτοθυμηθώ, και ήντα να σας διηγηθώ. Πολλά, μα για να μη σας κουράσω θα σας πω ήντα σκέφτεται ένα βοσκαρουδάκι χωριανάκι μας, ο Μανούσος, και πως θωρεί την παντρεία, όπως μου 'πε όντε τον αντάμωσα εκεία στη πλατεία, μια και εργότανε αρέ και που, συνήθως μετά τσ' έντεκα το βράδυ ότι ώρα δηλαδή εξέμπλεκε από το κουράδι.

Που σαι μωρέ Μανούσο κι ήντα κάνεις, πως πάνε οι δουλειές σου εσένα και δε σε πολιοθωρώ, το νε ρώτηξα. Καλώς όρισες Γιαννιό μου κάνει. Κάτσε να πεις μια. Θα κάτσω του κάνω μια γιάντα μωρέ δε παντρεύεσαι μια, να σε βοηθά να μη κουράζεσαι όσω τοσονά, να σου μαγειρεύει, ναη ότι θέλεις και ότι ώρα το θέλεις, στο κρεβάτι σου που λένε, να ξεκουράσεις και κεινηνά τη πεντακακομοίρα τη μάνα σου, που την απόφασε απάνω κάτω να λαλει τα οζά, και απόμεινε πεντακόσια γραμμάρια. Ήντα τονε να του το πω. Θαρρείς και του βαρήκανε δέκα χιλιάδες βολτ, έκανε, όι όι μου κάνει, μη το ξαναπείς τουτονά Γιαννιό γιατί άμα παντρευτώ θα με χάσεις τελείως και εσύ και το καφενείο. Κατέω ήντα σου λέω, ούτε δα θα με θώριες, θα με ρώτα που είμαι, που πάω, ήντα κάνω και αλίμονο μου, και εγώ δεν μπορώ ετούτα. Σώπα μωρέ του λέω δεν είναι ετσά τα πράματα, παντρέψου (δεν είναι βέβαια εποχή να παίρνεις και τον άλλο στον λαιμό σου, ας είναι δα), κι ανέ παραστρατήσεις και καμιά φορά βρες κιανένα στρατάκι, ν' αντιγάρρεις στο σωστό δρόμο πάλλ, μόνο το νου σου, μη σε παίρουνε και πολλοί χαμπάρι, κι εις μπλεξίματα με τη γυναίκα. Οί, οί, και πεταχτήκανε τα μάτια του απ' όζω, λες και του χόσανε κανένα μαυρομάνικο στο μέπε.

Άκου να δεις, ήνταπαθε ένα φιλάρακι μου Ρεθυμνωτάκι, καλό κοπέλι, και δεν είναι και πολύ καιρό παντρεμένο. απής επαντρεύτηκε, σε κάμποσες μέρες με κάλεσε να πάω λέει, να μου κάνει το τραπέζι, και καλά να μου κόβονταν τα πόδια. Σηκώνομαι να πάω, όπως μου 'πε, εφάγαμε το μεσημέρι, εκουβεντιάσαμε, χωρίς πολλές κουβέντες, επεράσαμε κι ευχαριστηθήκαμε ούλοι. Βραδάκι που εσηκόθηκα να φύγω μου λέει, πάμε μωρέ Μανούσο κι ως το καφενείο να κεράσω. Για να μη του χαλάσω χατίρι, λέω ντου ας πάμε. Μ' αυτός είχε άλλο στο νου ντου, ήντα δηλαδή, να φύγομε οι δυο μας από τη γυναίκα ντου και να πάμε στο μπαρ. Επήγαμε και στο μπαρ, τα 'παμε, τα 'παμε και με τσι σερβιτόρες, και χωρίσαμε μεσάνυχτα και κάτι πρέπει, πριν δηλαδή βγει ο ήλιος. Πάει ο κακομοίρης στο σπίτι ντου, τότε χερικώνει η γυναίκα ντου, με το δικιο τση βέβαια, να λέμε και του στραβού το δικιο. Και που γυρίζεις ούλη νύστα, κι ήντα ώρα και τουτηνέ, και με ποιους και ποιες ήσουνε, και το κυριότερο ηντάνε μυρωδιές που βγάνεις, και ποια ετρίβουντανε απάνω σου, έλα δα στη θέση ντου. Λέει τση, απόκιε έβαλα κολόνια, που μωρέ, που δεν εκάτεχε ο πεντακακομοίρης, ούτε αν είχανε στο σπίτι κολόνια. Τα ότι επέρασε. Την άλλη μέρα με παίρνει στο τηλέφωνο. Έλα Μανούσο, και καταστρέφομαι, μου κάνει. Έλα να πεις πράμα γιατί θα με σχιτριρίσει και θα γενούμε ρεντίκολο τω σκυλιών. Ήντα να κάμω, φίλος ήτονε, δεν εμπόρουνα να μη βοηθήξω. Είμαστε και μαζί γι' αυτό πήγα και πες πως τα μαλώσαμε για την ώρα. Γι' αυτό μη μου ξαναπείς για παντρείς και τέτοια γιατί θα το σκεφτώ και να σε ξανακεράσω. Οί, οί, αλάργο από τέτοια μου κάνει.

"Χριστέ μου πως το φόρεσες
τρεις μέρες το στεφάνι
σκέψου εμένα μια ζωή
ήντα πληγές μου κάνει"

Κι απου κάθεται καλά
Κι' αλλού καλά γυρεύει...

Κουράδι = το κοπάδι στη Κρήτη
Ραχάτι = ξεκούραση, τεμπελιά
Χαμπάρι = νέο, είδηση
Σχιτριρίσει = να σε διώξει κακήν κακώς
Ρεντίκολο = ρεζίλι, περιγέλαστος
Αλάργο = μακριά
Μαυρομάνικο = κρητικό μαχαίρι με μαύρη λαβή

Τερεζογιάννης του Χρήστο
ο γιος ο μεγάλος

Ο ελληνικός Άγιο-Βασίλης

Οταν ακόμα στην Ελλάδα τα Χριστούγεννα γιορτάζονταν με λατρευτική αυτοτέλεια, χωρίς ν' ανακατεύονται με τα γενικότερα έθιμα του Νέου Χρόνου, ο αϊ-Βασίλης ήταν ένας καθαρά πρωτοχρονιάτικος άγιος, κάτι ανάμεσα στον πραγματικό Ιεράρχη της Καισαρείας και σ' ένα πρόσωπο συμβολικό του Ελληνισμού, που ξεκινούσε από τα βάθη της Ελληνικής Ασίας, κι έφτανε την ίδια μέρα σ' όλα τα

πλάτη, από τον Πόντο ως την Επάνησο κι από την Ήπειρο ως την Κύπρο. Ξεκινούσε σαν μεσαιωνικός πεζοπόρος, αμέσως ύστερ' από τα Χριστούγεννα, με το ραβδί στο χέρι, και περνούσε απ' τους διάφορους τόπους, καλόβολος πάντα και κουβεντιαστής με όσους συναντούσε. Δεν κρατούσε κοφίνι στην πλάτη του, ούτε σακί φορτωμένο με δώρα. Εκείνο

που έφερνε στους ανθρώπους ήταν περισσότερο συμβολικό: η καλή τύχη ιδιαίτερα κι η ιερατική ευλογία του. Το μόνο κάπως συγκεκριμένο ήταν το μαγικό ραβδί του, απ' όπου με θαυμαστόν τρόπο βλάσταναν ή ζωντανεύαν κλαδιά και πέρδικες, σύμβολα των αντίστοιχων δώρων, που θα μπορούσε να μοιράσει στους ευνοημένους του.

Ήταν πάντα περιεργή η περίπτωση του αγίου αυτού, που, παρ' όλη την άξια και ανώτερη θέση του στην Ορθοδοξία, έμεινε στη λαϊκή αντίληψη ένας ανθρώπινος άγιος καθόλου συναζαρικός, που περπατάει ανάμεσα σ' αμάς, και ζει σαν ταξιδιάρης ή σαν γεωργός με τα' αλέτρι του, σαν επισκέπτης με καλό ποδαρικό, ή σαν μάντης και κουβαλητής της Τύχης. Λες και δεν πέθανε ποτέ, ή κι αν πέθανε ξανάγεται από τον πέρα κόσμο, απαραίτητος πάντα για να βάλει σε κίνηση τον καινούργιο χρόνο. Κι ακόμα είναι παράξενη κι αντιφατική η περίπτωση του, που ενώ ζώντας δεν έπαυε να μιλεί και να γράφει "κατά αστρολογίας, ειαμαρμένης, οιωνών, δεισιδαιμονιών, κληδόνων, ονειρομαντείας, μαγγανιών, φίλτρων, κυβείας κ.λπ.", όλα αυτά γίνονται ίσα-ίσα σε μεγαλύτερο βαθμό την ημέρα της γιορτής του, τουλάχιστο στις δικές μας ορθόδοξες χώρες. Το μόνο που βρίσκεται, σε συμφωνία με τη βιογραφία και τη φιλοπόωχη δράση του, είναι η φιλαλληλία των ανθρώπων, την ημέρα αυτή, και τα δώρα που γίνονται στα παιδιά και στους εργαζόμενους για το Νέο Έτος. Όλα όμως είναι συμπτωματικά, κι είναι γεγονός ότι, αν ο Ιεράρχης Βασίλειος δεν πέθανε την 1^η Ιανουαρίου (του 379), κάποιος άλλος άγιος θα είχε πάρει τη θέση του, που θ' ακούδιταν, όπως π.χ. ο άγιος Σίλβεστρος στους Καθολικούς.

Εδώ δεν μας ενδιαφέρει τόσο η γενική δοξασιακή θέση του πρωτοχρονιάτικου αγίου, όσο η ειδικότερη μορφή και εμφάνισή του, σαν ελληνική προσωποποίηση του Καινούργιου Χρόνου, που μας χρειάζεται να την αντιπαραθέσουμε στον καλοθρεμμένο Pere Noel ή τον Saint Nicolas και τον Santa Claus των ξένων.

Τα ελληνικά κάλαντα μας δίνουν μ' επιγραμματικούς στίχους τη μορφή και την παρουσία του δικού μας αϊ-Βασίλη, κι είναι περίεργο ότι κανένας ως τώρα ζωγράφος ή σχεδιαστής δεν μας έδωσε μια μελετημένη σύνθεση, που θα τη χρησιμοποιούσαμε σαν σύμβολο της Ελληνικής πρωτοχρονιάς, και που θα ήταν συγκινητική για την αλήθεια της παράδοσής της.

Τ' αγιοβασιλιάτικα κάλαντα παρουσιάζουν και διαφορές στην περιγραφή του αγίου που εγκωμιάζουν. Φαίνεται ότι στα βυζαντινά χρόνια ήταν περισσότερο θρησκευτικά, κι επαινούσαν τον άγιο Βασίλη σαν πραγματικό Ιεράρχη, εξιστορώντας την αντίστασή του τότε στις αξιώσεις του παραβάτη Ιουλιανού. Ύστερα πέρασαν στη γνωστή σκηνή του γραμματισμένου αϊ-Βασίλη, που έρχεται από την Καισαρεία, και στο τέλος ξέχασαν την ιδιότητα και την πατρίδα του και τον έκαιμαν απλό ζηνολάτη, που τον συνάντησε στη Γη ο Χριστός, όταν κατέβηκε για ευλογητική περιουσία...

Εμείς θα σταθούμε στη δεύτερη περίπτωση, που είναι η περισσότερο γνωστή κι η πιο κλασική. Στα κάλαντα που ακούμε συνήθως τώρα, "ο άγιος Βασίλης έρχεται από μακρινή πορεία, από την Καισαρεία, κρατώντας στο χέρι του κάποιο χειρόγραφο και μαζί πέννα και καλαμάρι. Ο κόσμος με φιλόξενη διάθεση τον ερωτά από πού έρχεται και που πηγαίνει. Κι εκείνος απαντά με παιδική αφέλεια, πως έρχεται από το σπίτι του και πηγαίνει στο σχολειό. (Να κάτι ακόμα, που συμφωνεί με τη βιογραφία και τις σπουδές του αγίου). Τον καλούν σε φαγοπότη κι σε γλέντι, και του ζητούν να τους τραγουδήσει. Ο σεμνός πεζοπόρος τους απαντά ότι δεν ξέρει τραγούδια (αυτό δεν θα εταίριαζε για την ιεροσύνη), αλλά μόνο γράμματα. Εκείνοι του προτείνουν να τους πει τα' αλφαβητάρι, (ένα έμμετρο κείμενο, με αλφαβητική ακροστιχίδα και μ' ευχές, τυλιγμένο ίσως στο ραβδί). Κι ο ταξιδευτής αϊ-Βασίλης, σαν να είναι κι αυτός ένας καλαντιστής, τους το απαγγέλλει. Στο σημείο αυτό γίνεται το θαύμα. Καθώς ο άγιος ακούμπησε στο ραβδί του, για να διαβάσει το χαρτί, εκείνο ξαφνικά έβγαλε κλωνάρια, και πάνω τους βρέθηκαν πέρδικες και περιστέρια κι άλλα πουλιά, που κελαιοδούσαν κι έλεγαν χίλια καλά για τους ακροατές...".

Ας θυμίσουμε όμως το κείμενο, όπως ακούεται συνήθως σε μέση παραλλαγή. Άγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία, βαστάει πέννα και χαρτί, χαρτί και καλαμάρι, το καλαμάρι έγραφε και το χαρτί εμίλει.
- Βασίλη, πούθεν έρχεσαι και πούθεν κατεβαίνεις;
- Από της μάνας μ' έρχομαι και στο σχολειό πηγαίνω.
- Κάτσε να φας, κάτσε να πεις, κάτσε να τραγουδήσεις.
- Εγώ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δεν ξέρω.
- Και σαν ξηρέεις γράμματα, πες μας την αλφαβήτα.
Και στο ραβδί του ακούμπησε, να πει την αλφαβήτα. Και το ραβδί ήτανε ξερό, χλωρά βλαστάρια επέτα, κι απάνω στα κλωνάρια του πέρδικες κελαιοδούσαν...

Στους πανελληνίους αυτούς στίχους, συνήθίζουν οι καλαντιστές των Αθηνών, από αγαιοπελαγίτικη επίδραση, να παρεμβάλλουν ημίστιχα τσακίσματα (άρχοντες τον κατέχετε, συ σ' αρχόντισσα κυρία, ζαχαροκαπιζωμωτή, άσπρε μου, χρυσέ μου ήλιε, δεξ κι εμέ το παλικάρι κτλ.), που είναι βιαστικές εκκλήσεις και παινέματα, για το φιλοδώρημα).

Με τέτοια λοιπόν εμφάνιση και παρουσία γνώριζαν το πρωτοχρονιάτικο αϊ-Βασίλη οι ελληνικές γενεές. Κάθε φορά που έφτανε, γονείς και συγγενείς έδιναν στα παιδιά τους μπουνα-

μάδες, ή και μεταξύ τους δώρα. Δεν έφερνε τίποτα ο άγιος Βασίλης. Αντίθετα λες και ζητούσαν την ευλογία του, με το να μοιράζουν από δική τους πρόθεση οι άνθρωποι δώρα και λεφτά.

Μα ήρθαν κάποτε οι ξένες επιδράσεις, με την πρωτοβουλία ιδιαίτερα των αστικών τάξεων. (Όταν θα μελετηθεί η σύνθεση της νεότερης εθιμολογίας μας, θα βρούμε ότι δύο τάξεις πλουτίζουν, σαν πρώτες πηγές, τη λαογραφική μας ζωή: η λαϊκή του χωριού κι η πλουσύτερη των αρχόντων ή ταξιδεμένων. Η μέση κοινωνία ζει με ό,τι θυμάται ή με ό,τι της δείχνουν...). Ήρθε λοιπόν από την Ευρώπη ο Pere Noel με τα κόκκινα βασιλικά ρούχα και την ερμίνα του, με τις μπότες του καλοβολέμενου νοικοκύρη, πεζός με το κοφίνι στην πλάτη ή ζαπλωμένος σε έλκθρο, με χιόνια και με γένεια κάτασπρα. Τον πήραμε κι εμείς οι νότιοι, χωρίς να του αλλάξουμε τη μορφή και τον είπαμε "αϊ-Βασίλη". Τον στήνουν τα μεγάλα καταστήματα πάνω στις στέγες, πολύ πριν φτάσουν τα Χριστούγεννα, τον σχεδιάζουν σε πλήθος μορφές και στάσεις οι σκιτσογράφοι κι οι διαφημιστές, τον φτιάχνουν με τη γούνα και τ' άσπρα γένεια του οι μικροπωλητές, κι εμείς τον βλέπουμε και φωνάζουμε: "Ο άγιος Βασίλης!". Κι όμως ο άγιος της Καισαρείας ήταν Μικρασιάτης μελαψός, και πέθανε μόλις 50 χρόνων.

Δεν μπορούσε βέβαια να γίνει αλλιώς. Χρειάζονταν τις μέρες αυτές ένα σύμβολο, ένα χρονιάτικο Όν, που να προσωποποιεί τον Καινούργιο Χρόνο. Αν δεν είχαμε έναν άγιο θα τον αναζητούσαμε, για να προσωποποιήσει τη Γιορτή (όπως οι ξένοι).

Ήρθε όμως, καθώς είπαμε, πολύ ταιριαστός ο μεγάλος αυτός άγιος της Χριστιανοσύνης, που εύκολα έγινε και λαϊκός άγιος του Ελληνισμού. Με τη δεύτερη αυτή ιδιότητά του, και με την παραδοσιακή αντοχή του στους αιώνες του πρωτοχρονιάτικου αντικρίσματος, αν ήμουν ζωγράφος, ή αν ήξερα να τον σχεδιάσω, θα έδινα τη συμπαθητική μορφή του, να πορευτεί μες από τους αιώνες της δύσκολης ελληνικής ζωής και να φτάνει κάθε Πρωτοχρονιά κοντά μας, όχι χοντρομάγουλος και προκλητικός, αλλά κάπως αδύνατος, μα καλόβολος και γελαστός. Θα ήταν ντυμένος σαν βυζαντινός πεζοπόρος, μ' ένα σκουφί ίσως και με πέδιλα, με γένεια πιο πολύ μαύρα και με φροδιά καμαρωτά. Θα είχε στη ζώση του το καλαμάρι του λόγιου, θα είχε κάπου το χαρτί και την πένα του, αλλά προπάντων θα κρατούσε στο χέρι ένα ραβδί στιβαρό. Αυτό το ραβδί θα ήταν το σύμβολο της δύναμης και της μαγικής του ενέργειας. Με αυτό ο αϊ Βασίλης θα σκορπούσε θαυματουργικά στους ανθρώπους θαλερότητα και ζωή (τα φύλλα και τα πουλιά, που θα τον συνόδευαν), δώρα και χρήματα και ό,τι άλλο προσθέσει η φαντασία. Ο αϊ-Βασίλης αυτός δεν είναι καλλικάντζαρος, για να μπάνει στα σπίτια από τις καμινάδες! Είναι άνθρωπος της ελληνικής ιστορίας, στρατοκόπος που προχωρεί θαρρετά προς τις πόρτες, για να κάμει χαρίσματα και να φιλοξενηθεί.

Οι καλλιτέχνες μας μπορούν να δώσουν καλύτερη ή αλλιώςτική τη μορφή του απ' ό,τι σκέφτομαι. Τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα κι η παράδοση μένουν πάντα για όλους μια ελεύθερη πηγή¹.

ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ
(Εφημερίδα: "Το Βήμα", 1-1-1959)

1. Έχουν κατά καιρούς σχεδιαστεί, σε επίκαιρα δημοσιεύματα, τύποι ελληνικού αϊ-Βασίλη. Δεν βρήκα όμως ακόμη την τέλεια έμπνευση.

Η ροδαρά μας

να παλιό τραγούδι θα σας πω

Μια φορά 'μουνε κοπέλι

Μια φορά 'μουνε κοπέλι κι έβλεπα έν' αμπέλι
κι έρχονται τρεις αδερφίδες, να μου φάνε τσι σταφίδες.
Παίρνω τον απάνω γύρο, να βρω βέργα να τσι δείρω,
μ' αμπερδέχσω σ' ένα βάτο - μηδ' απάνω, μηδέ κάτω.
Κι έρχεται η χοντροκόλα, με τον κόπανο μου κόλλα.
Έρχεται κι η πλια μεγάλη, με τη ράβδα τη μεγάλη
έρχεται κι η πλια μική, με τη ράβδα τη μική.
[Κι εγυρεύαν και μαχαίρι, να με μουνουχίσουν, λέει.
Μα με γλίτωσε μια χίρα, και το διάλο μου ηύρα,
για δεν έχει χορτασμό, το ανήμερο θερμό.
Ούλη νύχτ' αγκαλιαστό, και τη μέρα στο σκαφτό].

(Οι τέσσερις τελευταίοι στίχοι του σατιρικού αυτού τραγουδιού, είναι προσθήκη δική μας)

αντινάδες

Ανάθεμας' ως μ' έκαμες, και δεν μπορώ να κάτω
κι αν κάτω δε σηκώνομαι, όζω της γης να πιάσω.

Του παντρέμενου δός' φιλί, τ' απάντρετου μιαν πέτρα,
να δέρνει την κεφαλα ντου, ώστε να βρει γυναικα.

Να 'μουνε, κι είντα να 'μουνε, κλειδί του ρολογιού
σου, και ρόδο του καπέλου σου, μαντίλι του λαϊμού σου.

Στο παραθύρι που 'σαι συ, γαρούφαλλο δεν πρέπει,
γιατί 'σαι 'συ γαρουφαλιά, κι απού 'χει μάθι' ασ βλέπει!

Μην αγαπάς πολλά πολλούς, να διασκορπάς, το νου σου,
αγάπα έναν μοναχά, και να 'ναι στο' ορισμούς σου.

Το γιασεμί στην πόρτα σου ήρθα να το κλαδέψω,
κι η μάνα σου εθάρουε πως ήρθα να σε κλέψω!

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Το "Μια φορά 'μουνε κοπέλι", και τις μαντινάδες, μας τα 'πε η θειά Κατίνα Κ. Τσακίρακη. Γεννημένη στα 1909, έχει θησαυρισμένα στη μνήμη της τραγούδια, έθιμα κι αθιβολές του καιρού της, τότες δηλαδή που οι άνθρωποι σμίγανε, αποσπερίζανε, κουβεντιάζανε, τραγουδούσαν και μαντιναδολογούσαν, λέγαν ιστορίες, παραμύθια και χωρατά. Κι η θειά η Κατίνα, μ' όλα τα βاریδια της ηλικίας και της κλονισμένης της υγείας, βρίσκει ώρα και κουράγιο και τα διηγάται με κέφι και ζωντάνια, έτσι που τέρπει και διδάσκει τον ακροατή.

Σ' ευχαριστούμε, θειά Κατίνα, και σου ευχόμαστε να γίνεις σύντομα καλά.

ινίγματα

Κάτασπρο 'ναι το χωράφι
και τα προβατάκια μαύρα
και χαράς το το κοπέλι
τέτοια πρόβατα που βλέπει

(οιγβηβ li)

Μακρόσερτη και σουβλερή
μ' ένα μάτι πορπατεί.

(ουφγξβ li)

Πόδια χέρια, πλάτη έχει,
μόνο κεφαλή δεν έχει

(ουδρηγοα li)

αροιμίες
αροιμιακές φράσεις

Χοντρογούλιζε και βάνε, μα δε σε ρωτούν είντα 'ναι

Ήτονε, τον περασμένο αιώνα, δύο αποκορωνιώτισσες γειτόνισσες κι εσμίγανε συχνά με τσι ρόκες τώνε κι εκλώθαν το μπαμπάκι. Η μια, η Δεσποτομαρία, εκλώθε πάντα με πιδεξιοσύνη κι έφαινε κατόπι ποκάμισα, σαν το μετάξι, να τα φορεί ο άντρας τση, να τότε θαναμάζει ο κόσμος. Η άλλη, η Βαγγελιά του Βρούβα, εκλώθε κι εκείνη, χωρίς όμως να πιτηδέυεται, κι ό,τι 'θελε βγει -ψιλό, χοντρό - αδιάφορο της ήταν. Θέλοντας μάλιστα να δείξει πως η πιτηδιοσύνη τση Δεσποτομαρίας, δεν ήτονε παρά σκέτο χασομέρι χωρίς διάφορο, ερώτηξ' έναν περαστικό, αν απάντηξε στο δρόμο δύο άντρες, κι αν ο ένας τους εφόριε ψιλοϕασμένο ποκάμισο.

-Απάντηξά τους, αποκρίθηκε ο περατάρης, μα δεν είδα διαφορά στα ποκάμισα που φορούσανε.

Στράφηκε τότες η Βρουβοβαγγελιά στη γειτόνισσά τση, και τση κάνει:

Χοντρογούλιζε και βάνε, μα δε σε ρωτούν είντα 'ναι.

(Την παροιμιακή αυτή φράση την εθισαύρισε ο Φαίδων Κουκουλές (1888-1956), στον Βάμο το 1903. Το σόγλιο του Φ.Κ. γι' αυτήν τη φράση είναι γραμμένο στην καθαρεύουσα, η οποία δεν είναι σ' όλους σήμε-

ρα κατανοητή, γι' αυτό το διασκευάσαμε στην καθομιλουμένη της εποχής. Το ονόματα των γειτονισσών είναι δικιά μας προσθήκη.

Και μια που φέραμε την αθιβολή του αξέχαστου σοφού δασκάλου, να πούμε και μια μαντινάδα, παλιά αποκορωνιώτικη κι' αυτήν, που την εθισαύρισε μαζί με άλλες πολλές, τότε, το 1903, όταν επήγε στον Βάμο για να επισκεφθεί τις δύο δασκάλες αδελφές του, την Ευαγγελία και την Αναστασία οι οποίες υπηρετούσαν στο σχολείο της κομόπολης:

Το λεμονάκι τ' άγουρο σφίγγε το να μυρίζει
και τη γειτονοπούλα σου φιλείε την κι ας μανίζε.

θιβολές

(του καιρού των τετράποδω γαϊδάρω)

1. Οι σύντεκνοί μας από το Μαδαρό με τσι 12 γαϊδάρους

Πανηγύρι του Προφήτη Ηλία στα παλιά χρόνια, κι έρχονται αξιμέρωτα από το Μαδαρό, γιατί 'τανε τα-μένο, φαμελιακός, στη χάρη ντου, κι έπρεπε να εκκλησιαστούνε από την αρχή τση λειτουργίας, οι σύντεκνοι του Σήφη του Σκορπιού, κουβαλώντας μαζί με τ' απατούς τώνε, κι ένα κοφινιδί φλασκάπια, αθοτύρους, τυρί, μέλι, και τσικουδιά, χώρια το σφαγμένο αρνί, που θα το σουβλίζανε απολούτουργα στο σάχωρο.

Δώδεκα νοματέοι ήτονε - γερόντοι, κοπέλια, νύφες και συμπεθεροι κι ούλοι - καβαλάρηδες σε μια ντουζίνα γαϊδάρους, σωστό ιππικό γαϊδουρινό, κι εφάγανε τα λυσσιακά ντωνα οι σκύλοι οι αρμενιανοί, που μυριστήκανε ξενοματέες, γαϊδάρους κι αθρώπους.

Κι ως άκουσε την τραβάνια και το ποδοβολητό η συντέκνισσα των μουσαφιριδών η Σηφάκαινα, πετάχτηκε από το κρεβάτι, και, τυλιγμένη στο καπότ τ' αντρούς τση, για να μη φαίνονται οι νυχτικές, εβγήκε να τσι καλωσορίσει. Και, καθώς, ήτονε αγαθιάρα και λιγονούσα, βάνει, ως τσ' είδε, από τη χαρά τση τσι φωνές:

-Καλώς και καλώς τσι συντέκνους μου τσι μερωντικούς. Μα κάτεχά το 'γω πως θα μου 'ρθετε, γιατί ουληνυχτίς τση νύχτας γαϊδάρους εθώρουνα στον ύπνο μου.

2. Ο γαϊδαρος τση Μαρκάκαινας

Έγραφε η Μαρκάκαινα τ' αντρούς τση, που βρίσκουντανε στην Αμερική κι εδούλευε στσι μίνες:

-Όφου, Μαρκουλιό μου κι ενόφησέ μου τσ' άμοιρης ο γαϊδαρος, και πως θα κουβαλήσ' οφέτος τσ' ελιές στ' αλετριβιδιό!

-Μην αγκομαχείς κι απορπίζεσαι, μπρε για το μακαρήτη τον Μπουρικό, τσ' απάντησε ο Μαρκουλιός, μα 'γω θαν' έρθω ως τόσο, με πολλή μονέδα, και πάλι γαϊδαρος θα μπει στο σπίτι.

Της Ροδαράς τούτης τα ρόδα
τα κορφολογά 'πο τα περβόλια
ο ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

☞ συνέχεια από τη σελίδα 1

ρων! την ερώτησε σπασοχωλιασμένη:

-Είνα 'παθες, γειτόνισσα, κι είνα 'ναι τα που μας ήφρανε πάλι;

-Έπεσε, Κατερίνη, το Τομπρούκι! Και μη ρωτάς, γιατί 'είναι πράματα μυστικά κι επικίντυνα να τα κουβεδιάζεις.

-Έπεσε το Τομπρούκι; Γραφτό μας ήτονε πάλι κι ετούτο, έκαμε τρομαρισμένη κι η μαμή.

Κι επήρανε κι οι δυο, δάρμενες και κλάϊμενες την ανηφορά για τα σπίθα ντους. Μα των απάντηξε στο δρόμο ο Κωστής ο Θυμαλιός, που πήγανε στα οζά ντου, κι ως τσ' είδε να χτυπιούνται και να καταριούνται τη μοίρα ντους, τσι ρώτηξε:

-Είνα 'ναι μωρέ; Είνα πάθετε και τζιριτάτε αγκρισμένες;

-Έπεσε Κωστή το Τομπρούκι!

-Κι είνα 'ναι τούτο το Τομπρούκι; Κομήτης είναι κι έπεσε στην κεφαλή σας και σάσε ζαβλάκωσε το νου και παραμιλείτε νυχθιάτικα;

-Εγώ δεν κατέω, λέει τότες η Κατερίνα, μόνο ρωτά τη Σοφία, π' αυτή μου τότε κι εμένα.

-Είνα 'ναι, Σοφουλιά, το Τομπρούκι, ρωτά τότες τη λάλη σου ο Θυμαλιός.

-Κατέω κι εγώ Κωστή! Είπε μου ντο κι εμένα, τρομαρισμένη η Καουροστουλιανή, μα μ' αβίζαρε να γλακό στο σπίτι μου και να μην τα ρωτώ τ' άλλα. Εκατάλαβα όμως από την τρομάρα τζι, πως πράμα λοιμική θαν είναι, πράμα δάγκειος γη πανούκλα, και κακό θα 'ναι το χάλι μας.

-Αμέτε μωρέ σεις ζαβές στα σπίθα σας, να καταλαγιάζετε, να 'ρθει ο νους στην κεφαλή σας, κι αφήστε τσι τροζάδες, των είπε τότες ο Θυμαλιός και τσ' από-

βγαλε γελώντας...

-Γροικάς τα, Βγενιά μου, τση λάλης σου τση μωρόπιστης τα παθήματα και τα τροζαρίσματα; Μα το ίδιο θωρώ να μου πολιτεύεσ' εδά κι εσύ. Άκουσες μια κουβέντα, είδες και τσ' αθρόπους περιχαρους, κι ο ούργιος σου ο νους έπιασε κι έπιασε παραμύθια. Πως εμπήκαμε στο κοφτήριο τση μπάγκας όπου κόβουνε τη μονέδα να μας τήνε μοιράσουνε ταν αρμενιανό, γιατί 'έχομε χωριανό στο γκουβέρνο!

Η Βγενιά όμως δεν είχε μεταπεισμό και καταλαγιασμό, και για να τήνε ξεφορτωθεί ο Μανούσος εσηκόθηκε κι επήγε στην Πλατεία, όπου του εξηγήσανε τα συμβάντα, για το που μπήκαμε και για είνα δόξες, οί παράδες, πανηγυρίζομε, δείχνοντας του και την "Ελευθερόπολη" που τα 'γραφε αυτά.

Κι ως εγάηρε στο σπίτι του κι αντίκρισε τη Βγενιά να τότε περιμένει να ν' ανημένει να τση πει τα ρόδινα και τα χρυσά μαντάτα.

-Όρσε! Τση κάνει, με την απαλάμη ανοιχτή, αντισ για χαιρετισμό. Νάτηνε, μωρή, τη χρυσή γουρούνα που θαν εμοίραζε σε καθ' αρμενιανό κι από 'να γουρουνάκι τση χρυσό. Δέξου, το λοιπόν, κι άλλο ένα παλαμιδι από 'μενα, και κάτσε δίπλα στο σκαμνί να σου τα εξηγήσω, ως μου τα εξηγήσανε κι εμένα στη πλατεία.

Ένα γυαλί 'ναι, μωρή κουζούλη, κι ετούτα να τα ιντερνέθια που μπήκαμε, κι όπου θα μάζε γράφουνε, λέει, από 'δα κι ομπρός ούλους τσ' αρμενιανούς, να μας σε μάθουνε στα πέρατα του κόσμου.

Φέρε μου από το σφραδάκι το εφημεριδάκι μας που γράφει τη διεύθυνσή μας των αρμενιανό σ' αντάνα τα ιντερνέθια. Θώριε τα, τούτα τα ξένα γράμματα με τσι σουβλερές μύτες σαν τσι τσιζήλες: www. Ντεμπλαγιού, νταμπουλουγιού, ντεμπουλουγιού τη διαβάζουνε τούτη τη σολωμονική. Και ποιος στσι χάρες σου, Βγενιό

μου, π' από 'δα κι ομπρός μου 'πανε πως θα σε γράφουνε... Τζένη, γη Τζίνη!

-Ω, τσ' αφορσμένους! Πατελόνη, Μανούσο μου, τζίνι που 'λένε κείνα τα μπλάστρια, τσι σωλήνες, που φορούνε τα κοπέλια κι οι πεντζεχρούλες, θα με κάμουν οι αντίχριστοι. Και ποιος πονηρός, τσι τσίτσισε να μάζε βάλλουνε σ' ετούτα τα γαζέπια τα ιντερνέθια;

-Εβαλάνε μας, λέει, γιατί έπερε, Τζένη μου...

-Μανουσιό! Τέθια αστεία δεν μου χρειάζονται.

-Έπερε, λέει, Βγενιά μου, κι εμείς οι αρμενιανόι, ως κάνουν ούλα τα μιλέτια, ν' αποχτήσομε δημόσιες σχέσεις, να μαθαίνουνα οι προκοπές μας, και να μη ζούμε κρουφά του Θεού.

-Καλές είναι, μωρ' εσείς, των είπα κι εγώ, τούτες οι δημόσιες σχέσεις, ως τσι λέτε, κι άλλες φέστες [που πολεμάτε, μόνο να 'χετε το νου σας να μη γενούνε κι εμείς δημοσιοχέστες, σαν εκείνους τσι παραθυράτους καλεσμένους του γυαλιού, που βγάνουνε τ' άντερά ντους και μας τα δείχνουνε κάθε βράδυ.

-Και δεν σου γιουρουνητζήανε;

-Οί. Εγελάσανε και μ' εκεράσανε και μια διπλή ρακή.

Κέρασε με, το λοιπόν κι εσύ άλλη μια διπλή, κι εγώ σου τραγουδῶ δύο μαντιναδάκια, που σου 'λεγα πρι σε στεφανωθῶ, τότες που μου 'κανες τα πεισματικά:

Πείσμα το πείσμα καταλεί κι ο σάρακα τα ξύλα,
Και το δικό σου το φιλί, φονιά με κάνει, σκύλα.
Διάλε τον κικιρίκο σου, διαόλου θυγατέρα,
Πως με θορείς και καίγομαι κι εσύ ξανοίγεις πέρα.

**Και εις έτη πολλά,
Ο ΓΕΡΩ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ**

Τα νέα του Παιδικού Σταθμού των Αρμένων

Φωτο: Φ. Μανουσαάκης

Την Πέμπτη 26 Οκτωβρίου όλο το προσωπικό του σταθμού συνοδέγαμε τα παιδιά στην εκκλησία κατόπιν συνεννόησης με τον παπά-Μανώλη. Η προετοιμασία για την έξοδο από το χώρο του σταθμού είχε γίνει πολλές μέρες νωρίτερα. Τα νήπια έκαναν τη διαδρομή προς την εκκλησία από τον πίσω δρόμο του σταθμού οργανωμένα σε ζευγάρια και κυκλωμένα με σχοινί για ασφάλεια. Στο τέλος της λειτουργίας ο παπά-Μανώλης μίλησε στα παιδιά και τους μοίρασε άρτο. Η γιορτή μας για την 28η Οκτωβρίου έγινε την επόμενη μέρα στις 10.00. Όλα τα παιδιά, μέσα στην κατάμεστη από γονείς και επισκέπτες αίθουσα, απαγγείλαν ποιήματα και τραγούδησαν επετειακά τραγούδια. Η γιορτούλα έληξε με το άκουσμα από τα παιδικά στόματα του Εθνικού μας Ύμνου και την τήρηση ενός λεπτού σιγής.

Π. Ψαρουδάκης

Μοίρα παντέρμη και κακή...

Σε γάμο με καλέσασι, και πήγα να χαρίσω,
και στο καινούργιο αντράγγιο ευχές να τως μιλήσω.
Μα σαν εβρέθηκα εκείά σ' τόση χαρά μεγάλη,
κρύος ιδρώτας λούζει με και πιάνει με και ζάλη.
Δεν κάνω για ξεφάντωση, για τέτοιο χορό μεγάλο,
μόν' πρέπει μου να πορπατώ μ' ογλήγορο το ζάλο.
Τσι χαιρετώ, των εύχομαι κι ύστερα παίρνω πέρα,
να βρη ο νους παρηγοριά και η καρδιά μου αέρα.
Ωρα πολλή πορευτήκα έφταξα σε μια βρύση,
ήπια κι η γλώσσα μ' άρχιξε λόγια να τα μιλήση.
Μοίρα παντέρμη και κακή, έλα σα θες ομπρός μου,
για να σου πω τα μου χροστεις και το παράπονό μου.
Π' όχι χαρά δε μου 'δοκες, μα πήρα μόνο πίκρες,
και μηδέ δάκρυ μια σταλιά στα μάθια δε μ' αφήκες.
Και ξαφνικά τήνε θωρώ. Λέει μου: Μη δειλιάζης,
η μοίρα σου, που βλαστημάς, είμαι, οπού με κράζεις.
Πολλές φορές τ' ανάθεμα τ' άκουσα από σένα,
δε φταίω 'γω για τσι καμμούς, μα η μάνα που σε γέννα.
Και λόγο ένα θα σου πω, γροικα να το κατέχης,
αντίς το γέλιο, δάκρυα, στο ριζικό σου έχεις.
Μόνο σα μης στη μαύρη γης, κλείσουν τα δυό σου
μάθια,
σα δε γροικάς, σα δε μιλής θα πάνουν τα φαρμάκια.
Κι ακόμ' ανέ με βλαστημάς, καθόλου δε με νοιάζει,
κι ό που σταθής να θυμηθής: η μοίρα δεν αλλάζει.

Νίκη Γιατράκη - Καπαρουδάκη, 1995

Ο Αληδάκης και ο πύργος του στο Μπρόσνερο

Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 30-7-2000 κοντά στον πύργο πριν αρχίσει η συναυλία του Λουδοβίκου των Ανωγείων

Ο Γιαντίταρος Αληδάκης κατείχε τεράστια έκταση γης, που άρχιζε από τον ποταμό Μουσεύλα, όριον με το Ν. Ρεθύμνης, περιελάμβανε όλες τις βορεινές πλαγιές των Λευκών Ορέων και έφθανε ως πέρα τα Κεραμεία. Ο Ριμαδόρος που έγραψε το τραγούδι του λέει:

“Είχε κοπάδι αλλιάλχητα και κάμπους και λειβάδια και μητατοκαθίσματα με βρύσες και πηγάδια.

Μητάτα 24 έσταινε στην αράδα

ούλη τη ρίζα όριζε χωράφια και χαλέπες”.

Ήταν ο πιο αιμοβόρος Γιαντίταρος της εποχής του. Με την τρομοκρατία, τη βία και τους φόβους που διέπραττε εις βάρος των δυστυχημένων ραγιάδων, είχε επιβληθεί στη μεγάλη αυτή περιοχή και ούτε αυτές οι τουρκικές αρχές μπορούσαν να τον ελέγξουν. Με τη συμπεριφορά του είχε συχνά διενέξει με τους γείτονες του. Ίσως ήταν Ενετός που με την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους εξώμοσε, για να διατηρήσει τη μεγάλη περιουσία του.

Ο ΠΥΡΓΟΣ

Ο πύργος του Αληδάκη ήταν ένα ογκώδες κατασκευασμα που αποτελείτο από 4 θόλους παράλληλα κτισμένους και κολημένους ο ένας δίπλα στον άλλο, με κατεύθυνση Βορρά - Νότο. Ο τέταρτος είναι ο μεγαλύτερος και σώζεται ακέραιος.

Η σκεπή του τρίτου κατέπεσε την κατοχή, οι δε δύο πρώτοι είχαν καταστραφεί παλαιότερα.

Μια φαρδιά πέτρινη σκάλα με μεγάλη σκαλοπάτια οδηγούσε από την αυλή στις σκεπές των θόλων και από ‘κει στον οντά του Αληδάκη. Εσωτερικά, στον τοίχο του τέταρτου θόλου, υπάρχει μια σχεδόν κρυφή ελικοειδής πέτρινη σκάλα που ανεβάζει στη μεγάλη ταράτσα. Στον βορεινό τοίχο της ταράτσας υπάρχει “η παραθύρα” από την οποία φαίνεται ο μισός σχεδόν Αποκόρωνας και ως πέρα το Ακρωτήρι. Ήταν το παρατηρητήριο του Αληδάκη. Ίσως και ο Πύργος να ήταν Ενετικό κτίσμα.

Στην αυλή υπήρχαν πολλά βοηθητικά κτίσματα καθώς και μια μεγάλη στέρνα βρόχινου νερού.

Ένα ισχυρό τείχος, μέρος του οποίου σώζεται, περιέβαλλε τον Πύργο. Η είσοδος ήταν αυτή η μεγαλοπρεπής Πύλη που βλέπομε.

ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ ΜΕ ΣΦΑΚΙΑΝΟΥΣ - ΑΛΩΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Ο Αληδάκης, λόγω του σκληρού χαρακτήρα του, είχε συχνά διενέξει με τους γείτονές του Σφακιανούς εξ’ εξαιτίας των βοσκοτόπων.

Και όταν μια μέρα πήγκανε στα χειμαδιά του πρόβατα του παπά Σήφη από τον Καλλικράτη, οι βοσκοί του Αληδάκη τα πήρανε και τα έφεραν στον Πύργο. Όταν όμως διαπιστώθηκε σε ποιον ανήκαν, διέταξε να τα γυρίσουν αμέσως πίσω. Ως τόσο ο παπά Σήφης, πολύ οργισμένος πήρε μερικούς χωριανούς του και πήγανε στη θέση “Ροδαρέ” όπου ήταν ένα από τα καλύτερα Μητάτα του Αληδάκη και το κατέστρεψε, αφού σκότωσε και εξεδίωξε τυροκόμους και βοσκούς του.

Ύστερα μοίρασε τους αθούρους και τα τυριά στους συντρόφους του και έτσι η κατάσταση οξύνθηκε επικίνδυνα. Σε λίγο ξέσπασε η Επανάσταση του Δα-

σκαλογιάννη, το 1770 και ο πασάς του Ηρακλείου εισέβαλλε από τα ανατολικά στα Σφακιά. Ένα τμήμα του στρατού του πέρασε από τον Καλλικράτη και πρόλαβε τον παπά Σήφη φεύγοντας και τον κατέσφαξε. Σε λίγο τα Σφακιά υποτάχτηκαν και έπαθαν μεγάλες καταστροφές.

Τότε βρήκε και ο Αληδάκης την ευκαιρία να εκδικηθεί. Ζήτησε δυνάμεις από το Ηράκλειο και τα Χανιά, αλλά κανείς δεν του έδωσε γιατί τον μισούσαν. Και έτσι άρχισε μόνος του να συγκεντρώνει εθελοντές. Οι Σφακιανοί όμως το έμαθαν και για να τον προλάβουν, συνεννοήθηκαν Καπεταναίοι, Κλήρος και λαός και κάμανε σύναξη στο Ασκύφου και εκεί:

Στ’ Αρχοντικό, στο Σόχωρο εις το δροσό του πρίνου καλοί, κακοί μονομεριού να δου ήντα θα γίνου.

γράφει ο Ριμαδόρος. Και πάρθηκε η απόφαση να χτυπήσουν τον Αληδάκη στον ίδιο του τον Πύργο. Όλοι έμειναν σύμφωνοι, ακόμα και γυναίκες αξίωσαν και τελικά τις δέχτηκαν, να λάβουνε μέρος στην επιχείρηση. Το σχέδιο ήταν, να φθάσουν ξημερώματα στον Πύργο και όταν ο Αληδάκης φανεί για να διατάξει βοσκούς και δουλευτάδες, δυο παιχνώτες, δηλ. σκοπευτές, να του ρίξουνε μαζί και να τον σκοτώσουν. Έτσι και έγινε. Τα άρματα όμως δεν πήρανε φωτιά και ο Αληδάκης “άκουσε τσοί πυροβολές”, κατάλαβε τι συνέβη και μπαινεί γρήγορα μέσα για να φορέσει τα άρματά του. Τότε του ρίχνουν όλοι μαζί και τον ανάγκασαν να κλειστεί στον Πύργο μαζί με τη φρουρά του και τον πολιορκήσαν στενά. Το ντουφεκίδι άρχισε για τα καλά.

Κανείς από τους έξω Τούρκους δεν τον βοήθησε, αλλά άρχισαν να φεύγουν προς τα γειτονικά χωριά και μέχρι τον Βάμο. Ο στρατός που υπήρχε στον Βάμο δεν έσπευσε να βοηθήσει, γιατί λέει, δεν του ‘στειλαν βασιλικό φιρμάνι.

Έτσι, ως το κολατσιό ο πύργος κατελήφθη και οι πολιορκητές μπήκανε μέσα και άρχισαν την λεηλασία και την μεταφορά των πάντων επί δύο μέρες στο Ασκύφου. Τα μετέφεραν με ζώα του Αληδάκη αλλά και με την πλάτη και ύστερα τα μοιράσανε σε όλους δίχως χατήρια. Μόνο, λέει, οι Άρχοντες “επαίρνασι δυο πάρτες”.

Ο απολογισμός της μάχης ήταν: 14 άνδρες Σφακιανοί νεκροί και 2 γυναίκες. Επίσης 4 βαριά τραυματισμένοι. Από τους Τούρκους, νεκρός ο Αληδάκης που είχε λέει, πέντε έξι τραύματα και οι άνδρες της φρουράς του. Η μάχη αυτή έγινε το έτος 1774. Δεν αναφέρει όμως ο Ριμαδόρος, αν οι χριστιανοί κάτοικοι του Μπρόσνερου βοήθησαν στην επιχείρηση, πράγμα περιεργό, γιατί αρκετοί είχαν δοσοληψίες με τον Αληδάκη.

Ο διάδοχος του Αληδάκη ήταν κι αυτός το ίδιο σκληρός και καταπίεζε σκληρά τους ραγιάδες.

ΞΕΝΟΘΩΔΩΡΗΣ

Μια μέρα σε αγγαρεία κοντά στον Πύργο, ο Αληδάκης χτυπούσε αλύπητα τον γέροντα Ξενάκη, γιατί δεν μπορούσε να μεταφέρει τη μεγάλη καντουνάδα που του είχανε φορτώσει στην πλάτη. Τότε ο γιος του Θεωδωρή, 15-16 χρόνων, πήγε κρυφά στο σπίτι τους και πήρε ένα όπλο.

Γύρισε χωρίς να γίνει αντιληπτός στον τόπο της αγγαρείας και πυροβόλησε κατάστημα τον Γιαντίταρο. Η σφαίρα του διαπέρασε, αλλά τελικά το θηρίο δεν πέθανε.

Αμέσως πατέρας και γιος “εμαδάρωσαν”, δηλαδή βγήκανε στο βουνό και άρχισαν το πατριωτικό τους έργο. Δεν πέρασε πολύς καιρός και ο Ξενοθωδωρή συγκρότησε αντάρτικη ομάδα που αποτελείτο από:

Τον ξάδελφό του Θεωδωρή, τον Κόστα τον Ξενάκη το Γιάνναρη, το Μάστορα, Στρατή τον Χαλκιαδάκη.

Δρούσαν στον Αποκόρωνα και άλλες περιοχές του Νομού Χανίων και της Κρήτης. Μόνο, λέει, το 1825 εφρονεύθησαν από τον Ξενοθωδωρή σαράντα τέσσερις επικίνδυνοι Τούρκοι. Αλλά και στην άλλη Ελλάδα πολέμησε ο Ξενοθωδωρή. Μετά γύρισε και συνέχισε μαζί με άλλους τον αγώνα πλήρης πληγών. Πέθανε το 1876. Και αρκετούς άλλους σπουδαίους αγωνιστές έβγαλε το Μπρόσνερο που αναφέρονται στο βιβλίο “Το Μπρόσνερο και οι αγωνιστές του”.

Η ΑΣΗΜΕΝΙΑ ΠΑΝΩΡΗ

Λίγο πιο κάτω από τον Πύργο ήταν το λεπιδόσκειπο κονάκι του παπά Τριαντάφυλλου. Ο παπάς είχε εννιά γιους και μια κόρη, την Ασημένια (κατάξανθη) Πανώρη. Αυτή απέφευγε να εμφανίζεται και μάλιστα χωρίς τσεμπέρι στην αυλή, για να μη την βλέπουν από τον πύργο. Κάποια μέρα όμως το μοιραίο λάθος έγινε και ο Αληδάκης την είδε ξέσκεπη και θαύμασε την ομορφιά της. Αμέσως σκέφτηκε να την κάμει νόμιμη σύζυγο και έστειλε προξενιτή στον παπά και θα περίμενε λέει την απάντηση σε 2-3 μέρες. Όλοι πέσανε σε βαθιά σκέψη και επί ώρες δεν έβγαναν άχνα. Κάποια στιγμή, ο μικρότερος λέει κομπομένα: “Να, τηνε σφάζομε μωρέ...” και έλεγε ο καθένας τη γνώμη του. Κάποια στιγμή παρουσιάστηκε η Πανώρη και με αγέρωχο το ύφος τους λέει: “Τα άκουσα όλα. Καλιά ‘χω να με σφάζετε, παρά να γενώ γυναίκα του σκύλου του Αληδάκη”.

Τότε όλοι βάλανε τα κλάματα και ο παπάς με σκυμένη την κεφαλή έκλαψε συνέχεια. Συνεννοήθηκαν και τη νύχτα η Πανώρη τους ακολούθησε και πήγαν στα απέναντι υψώματα της Ρέντας και εκεί σε κατάλληλη θέση σταμάτησαν. Τους αγκάλιασε όλους, και τους αποχαιρέτησε. Ύστερα έγερνε την κεφαλή ως αμνός στο θυσιαστήριο και παρέδωσε το πνεύμα! Ο Αληδάκης το έμαθε και λύσσαξε. Συνέλαβε το μεγάλο γιο και τον εκτέλεσε. Οι άλλοι διασκορπίστηκαν στα βουνά και τις χαράδρες. Έπιασε ακόμα δύο και τους σκότωσε. Οι υπόλοιποι έφθασαν σε μακρινά χωριά του Νομού και πήραν άλλα επίθετα, το δικό τους ήταν Παπαδάκης. Κάποιος πέρασε στην Πελοπόννησο και μετά χρόνια γύρισε στο Καστέλι με το επίθετο Λυγιάδης.

Ας σταματήσω όμως εδώ γιατί τέτοια θέματα δεν έχουν τελειωμό και μπορεί να κουράζω.

Σημ: Τα βασικά στοιχεία του θρύλου της Πανώρης πήρα από παλιό δημοσίευμα του Μιχ. Γρηγοράκη, δημοσιογράφου.

ΜΑΡΚΟΣ Ν. ΝΤΟΥΚΑΚΗΣ,
Γεωπόνος

Οι μανάδες του χωριού μας

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΕΜΜ. ΚΟΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

Έχουμε γραμμένα επανειλημμένα για τις γερόντισσες μανάδες του χωριού μας, και για τα πόσα οφείλουμε σ' αυτές. Των οποίων η ζωή, τα πάθη, οι αγώνες κι οι αγωνίες κάθε μιας τους, αν γραφτούνε κάποτε σε βιβλία θ' αποτελέσουν βίους αγίων και συναζάρια μαρτύρων. Για τα παιδιά που γέννησαν, έχασαν κι ανάθρεψαν, και πως τα 'ανάθρεψαν. Για περβόλια που φύτεψαν, λιάφια που μάζεψαν, για σπορές, βοτανίσματα, φασίματα, θερίσματα, αλωνίσματα, κι άλλ' αγωνίσματα βίου, ισόβιου καταναγκαστικού, μαρτυρικού κι αγόγγυστου...

Μια απ' αυτές τις μανάδες του χωριού ήταν κι η Κατερίνη Κωκογιαννάκη, η γριά Κωκογιαννάνα, που την γλώκιά της μορφή και την καλοσυνάτη της ψυχή θυμούμαστε, καθώς τη συναντούσαμε κάθε που ανεβαίναμε την Απάνω γειτονιά του χωριού, καθισμένη στην αυλή του σπιτιού της, την ορφανεμένη σήμερα από τους ανθρώπους της...

Τη θυμηθήκαμε τη θειά Κατερίνη αυτές τις ημέρες, καθώς πήραμε στα χέρια μας ένα παλιό δημοσίευμα γι' αυτήν χανιώτικης εφημερίδας ("Χανιώτικα Νέα" 13

Αυγούστου 1989), το οποίο καταχωρούμε πιο κάτω. Σημειώνοντας πως η μνημόσυνή των "παλιών μας" είναι βέβαια χρέος τιμής για μας. Είναι όμως και μια κατάθεση στην "τράπεζα του μέλλοντος", ως θα έλεγε ο ποιητής, καθώς θ' αποτελέσουν, μαζί με τ' άλλα δημοσιεύματα της "Ελευθερόπολης" μαρτυρίες πολυτίμες για τον αυριανό ιστορικό του χωριού.

Ευχαριστούμε την Κατίνα Κωκογιαννάκη-Κουτσουκλάκη, εγγονή της συγχωρεμένης γερόντισσας, που είχε την καλοσύνη να μας στείλει το κείμενο των "Χανιώτικων Νέων".

Το οποίο καταχωρούμε πιο κάτω ως είχε, και με τον ίδιο ακριβώς τίτλο. Μόνη αλλαγή που έγινε είναι στη φωτογραφία, επειδή εκείνη της δημοσίευσης το 1989, εξαιτίας της φθοράς του χρόνου, δεν προσφερόταν για ανατύπωση. Και γι' αυτό στη θέση της δημοσιεύουμε μιαν άλλη, την οποία πάλι η Κατίνα μας την έδωσε.

X.M.

Ευχάριστες ... και δυσάρεστες θύμισες από μια υπεραιώνβια γριούλα που ζει με τα εγγόνια και τα δισέγγονά της στο Πιθάρι

πήρε και μείναμε στην Ραμινή με τον γαμπρό, στο πατρικό μου σπίτι στην αρχή, κι ύστερα στο δικό του σπίτι.

Σ' ερώτηση αν συναντούσε τον άντρα της πριν τον παντρευτεί η κ. Κατίνα απάντησε. "Μου άφηνε σημείωμα κάτω από την πέτρα, πάντα στο ίδιο μέρος, κι έτσι κανονίζαμε που και πότε να συναντηθούμε.

Μετά, συνέχισε την ανιστόρησή της η υπεραιώνβια γιαγιά, κατεβήκαμε στους Αρμένους γιατί ήταν καλύτερη η γης, κάναμε και κανένα κήπο και είχαμε τα λαχανικά μας, δουλεύαμε σε ξένες ελιές, μαζωχτάδες, ζευγαρίζαμε σε ξένα αρμενιανά περβόλια.

Φτώχεια αλλά καλά περνούσαμε, είχαμε 9 παιδιά εννιά στόματα να θρέψουμε κι είχαμε δυσκολίες.

Θυμώμαι που τους έβαζα το γιοούρτι στα πήλινα σκουτελάκια κάνανε αστεία μεταξύ τους, δεν εμαλώνανε, γιατί τότε σας δεν ελογαριάζανε τίποτα... μόνο να βρούνε να φάνε και τίποτα άλλο.

Με τον μακαρίτη τον άντρα μου όσο καιρό κάναμε μαζί καλά περάσαμε, ούτε μια κακή μέρα, θα πει και θα δακρύσει φέρνοντας στη θύμησή της κάποιες στερημένες αλλά καλές στιγμές.

Μετά που φύγαμε οι γερμανοί, συνέχισε, ο άνδρας μου αρρώστησε, είχε κτυπήσει και δεν ήταν εύκολο να πάμε στο γιατρό.

Αναγκαστήκαμε να πάμε με τα πόδια από τους Αρμένους στα Κεραμεία σε μια γυναίκα που έκανε γιατροσόφια.

Για να αποσώσουμε τρώγαμε στο δρόμο χαρούπια.

Έχω περάσει, αν έχω... αν έχω, θα πει αναστενάζοντας.

Είχα εννιά παιδιά και μου 'χουν μείνει τα τέσσερα.

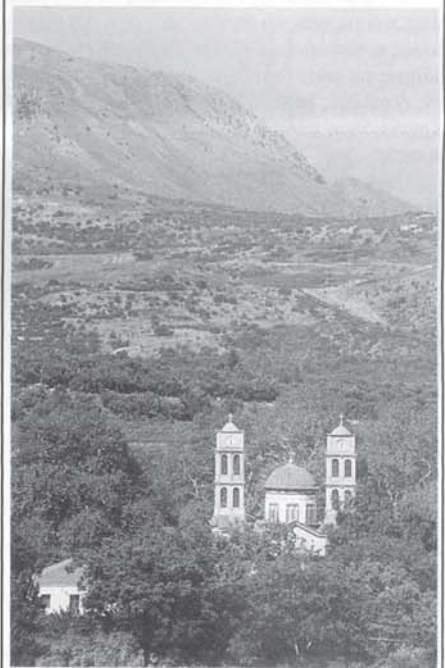
Θυμάμαι τους Γερμανούς, όταν είμαστε στους Αρμένους. Ερχότανε στο σπίτι αλλά δεν μας πειράζανε, ούτε μας πέρνανε ούτε μας δίνανε τίποτα.

Σ' ερώτηση αν είναι ευχαριστημένη τώρα από την ζωή της είπε: "Τώρα και μερικά χρόνια, καλά ζω, αλλά δεν μπορώ να φάω. Τον καιρό που δουλεύαμε στο χωριό και ήμουν νέα επεινούσαμε, δεν είχαμε να φάμε, τώρα ήλθαν αλλιώς τα πράγματα. Μια σαλάτα να φάω μου φτάνει". Από υγεία να σου πω ότι είμαι άρρωστη, δεν είμαι, έχω όμως πόνους από πάνω μέχρι κάτω... αλλά αντέχω, θα πει.

Όπου και να 'μαι δεν με νοιάζει, μόνο θέλω να 'μαι κοντά στα παιδιά μου και στα εγγόνια μου.

Να κάτω μοναχή μου δεν θέλω, γιατί θα κουζουλαθώ!"

Το χωριό μας μέσα από το φωτογραφικό φακό

Στη φωτογραφία μια άποψη του Αγίου Νικόλα από το φακό του Φάνη Μανουσάκη.

Πρόγραμμα φωτογράφισης του χωριού μας έχει αρχίσει από το καλοκαίρι, στα πλαίσια του προγράμματος "Αρμένιοι 2000". Η φωτογράφιση έχει ανατεθεί στο φωτογράφο Φάνη Μανουσάκη, και περιλαμβάνει φωτογράφιση όλων των αξιοθέατων τοπίων του χωριού μας. Ήδη το έργο της φωτογράφισης ολοκληρώθηκε, η δουλειά του κ. Μανουσάκη είναι καταπληκτική, και γι' αυτό τον ευχαριστούμε. Επίσης ευχαριστούμε τον παπα-Μανώλη Νικολακάκη για την πολύτιμη συμβολή του στο έργο της φωτογράφισης. Το υλικό της φωτογράφισης σύντομα θα είναι διαθέσιμο στους συγχωριανούς μας.

G.T.

Θύμισες και εμπειρίες άσχημες και καλές πάνω από εκατό χρόνων, "μεταφέρει" η Κατίνα Κωκογιαννάκη, από τη Ραμινή Αποκορώνου, που ζει με μια από τις εγγονές της στο Πιθάρι Ακρωτηρίου. Μια σαλάτα, λίγη ξεκούραση και κουβεντούλα με τα παιδιά, τα εγγόνια και τα δισέγγονά της είναι αρκετά για να διατηρήσουν "αναμμένη την σπίθα της ζωής" στην υπεραιώνβια γριούλα.

Χωρίς ουσιαστικά προβλήματα και με πλήρη πνευματική διαύγεια η κ. Κατίνα μας διηγήθηκε με γλαφυρότητα μερικές χαρακτηριστικές στιγμές από τη ζωή της.

"Έμενα στη Ραμινή με τους γονείς μου, τις 4 αδελφές μου και τον αδελφό μου". Εγώ τότε είχα γνωρίσει τον μακαρίτη τον άνδρα μου τον Μανώλη, που έμενε στο ίδιο χωριό.

Ο πατέρας μου δεν ήξερε τίποτα, αλλά το καταλάβαινε γιατί του έλεγα πούλησε τις προβατίνες γιατί δεν θα ξαναπάω να τις βοσκήσω. Όμως δεν με άκουσε συνέχισε η κ. Κατίνα κι έτσι μια μέρα παρατώ τις προβατίνες και φεύγω και πάω στο Βάμο που έμενε η αδελφή μου.

Ο μακαρίτης ο άνδρας μου το 'ξερε βέβαια, παρατά κι αυτός τα πρόβατα που έβοσκε, μαζώνει τα ρούχα του, τα βάζει σε μια τσάντα και νάσου ο έξυπνος, έρχεται στο Βάμο.

Ερχότανε στο σπίτι της αδελφής μου, ώσπου μια μέρα αποφασίσαμε και στεφανωθήκαμε στο Βάμο, χωρίς να το ξέρει ούτε ο πατέρας μου ούτε η μάνα του.

Ύστερα, όταν το 'μαθε ο πατέρας μου ήλθε και με

Μια πράξη στοργής και τρυφερότητας

Στέφανου Φρεσκάκη: "Οι Αρμένιοι στο παρελθόν"

έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής "Ο Κριτοβουλίδης", Αθήνα, 1991

Το καλοκαίρι του 1991, απολύτωση του Δεκαπενταύγουστου, στον αυλόγυρο της εκκλησίας της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Αρμένιων, η Κοινότητα του χωριού και οι πολιτιστικοί του σύλλογοι, παρουσίασαν το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη: "Οι Αρμένιοι στο παρελθόν", (1) με εισηγητή τον Χαρ. Στρ. Μπουρνάζο. Ο τόπος, ο χρόνος, το είδος της εκδήλωσης και η σχέση του ομιλητή με τους ανθρώπους, τους τόπους, και την ιστορία αυτών των τόπων, ερμηνεύουν και τον όποιο λυρικό ή φιλοπαίξιμο τόνο, του εισαγωγικού ιδίως μέρους, το πλείστον του οποίου καταχωρείται πιο κάτω, ενώ στο επόμενο φύλλο θα δημοσιευθεί το υπόλοιπο μέρος της εισήγησης αυτής.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Φίλοι μας, ξενομερίτες και χωριανοί μας,

Το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη για τους Αρμένους, που για χάρη του έσμιξαμ' εδώ, είναι ό,τι κι ετούτο μας το συναπάνταμα: Μια πράξη στοργής και τρυφερότητας για τούτο το χωριό της ομορφιάς της τιμής και της ελευθερίας όπου το Μάη του 1822, η Γενική των Κρητών Συνέλευσις, συνελθούσα, καθώς έγραψαν ο ποιητής:

"Εδώ στους ίσκιους τους πλατείς των τρομερών πλατάνων", τιμής ένεκεν, "εψήφισε να φέρει εις το εξής το χωριόν τούτο, το οποίο εσημάτιζε κομμόπολιν, την κλήσιν, (το όνομα) "ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΣ".

Ετούτο λοιπόν το χωριό, που οι Πατέρες της Κρητικής Ελευθερίας τιμώντας το, το ονόμασαν Πόλη της Ελευθερίας, έχει μια ιστορία μακρά, ηρωική και επική στους πολέμους εκείνους για την υπερηφάνεια και την τιμή του Ανθρώπου. Καθώς και μιάν άλλη ιστορία, μακρά κι αυτή, δύσκολη και μαρτυρική, για τα ξεχέρσωμα, το καλλούργημα και το μέρωμα της γης του, για το ψωμί, το κεραμίδι, την καλλίκωση, τη φορεσιά, τα γράμ-

ματα και τις τέχνες για ό,τι ονομάζομε καθημερινό βίο και πολιτισμό ενός τόπου, ενός χωριού, μιας γειτονιάς και μιας φαμελιάς ανθρώπων.

Έχει ακόμη, αυτό το χωριό, και μια παράδοση γραμματικών, λογοθετών και λογίων, που ξεκινά από τον πιο διάσημο, τον Κυριακό-Καλλίνικο Κριτοβουλίδη-Μαραγκουδάκη, και φθάνει έως τον πιο άσημο, ανώνυμο κι άγνωστο μαντιναδόρο και ριμαδόρο. Ανθρώπων που θέλησαν να καταγράψουν την ιστορία μας, πολεμική είτε ειρηνική, να την αφηγηθούν ή να την τραγουδήσουν, να την κάμουν ποίημα ηρωικό, θρηνητικό ή περιγραφικό

αρχείων, βιβλίων, κειμηλίων, ερειπίων, αφηγήσεων και αναμνήσεων. Και χρειάζεται, βέβαια, μια δυνατή θέληση, αντοχή, επιμονή, υπομονή, μεράκι και γνώση, για να τα εντοπίσεις, να τα συνάξεις, να τα μελετήσεις και να τα εμφανίσεις σ' ένα σώμα, αυτό το σώμα του μαρτυρίου και του μεγαλείου, του ύψους αλλά και του βάθους, του μόχθου, του πόνου, και μαζί του κεφιού, της ομορφιάς και της χαράς, που είναι η ιστορία των χωριών μας, και των Αρμένιων, βέβαια, που ήταν πάντα ντως, κατά το ριμαδόρο μας: "τ' Αποκορόνου στόλισμα και θάμασμα τση Κρήτης".

Ο γιος του Παπαδοσταύρου Γιάννης, Παπαδάκης Σταύρος (Παπαδοσταύρος), Χρυσή Καβρουλάκη κόρη του Καβρουλάκη Μανώλη (Χασί), και σύζυγος του Γιάννη Ν. Τερεζάκη (Τερεζογιάννη) Αναστασία Τερεζάκη αδερφή του Παπαδοσταύρου και σύζυγος του Τερεζάκη Νικολή (Τερεζονικολίνα), Αρετή Χριστοδουλάκη - κόρη του Τερεζονικολή, Ασπασία σύζυγος Μανώλη Καβρουλάκη (Χασιδένια), Αντώνης Καβρουλάκης γιος του Μανώλη Καβρουλάκη. Τα ονόματα αναφέρονται με μικρή επιφύλαξη ως προς την ορθότητά τους. Η φωτογραφία είναι ευγενική προσφορά από τον Γιάννη Χ. Τερεζάκη.

Γ. Γ.

γεγονότων, ανθρώπων και ανθρώπινων πράξεων, μεγάλων είτε μικρών, του όζω Κόσμου και του μέσα πόνου.

Και, σ' ώρες κεφιού, χορού, αποσπερίδας, τρύγου και μαζωχτού, να συνθέσουν τραγούδι χωρατατζίδικο, σαν αυτό που θα θυμούνται οι παλαιοί μας, όπου ο μερακλωμένος του θανάτου από σεβντά ντελικανής, γράφει για κείνην, την ξενοχωρίτσα, που 'ρχούντανε τα καλοκαίρια στο χωριό, από το Μισίρι:

"Τη Μπέμπα την Αλεξαντρινή, σκέτη φωτιά και λαύρα, κι εκάψανέ μου την καρδιά τα μάθια τή τα μπλάβα".

Τέθους αφρουλαντισμένους, λαύρους αγαπητικούς, βγάναμε τότες στο χωριό, κι ως ετραγουδίε ένας τόνε, τα βράδια στη πλατέα τ' Απάνω γειτονιάς, στη Γαϊδουροκυλίστρα, στο πείσμα τση Βαγγελιώς του Παπαδοσταύρου, που δεν τον ορέγοντανε τον ομορφονιό για να ζηλέψ' η Βαγγελίτσα:

"Τέσσερις χήρες μ' αγαπούν και πέντε παντρεμένες, και δεκαπέντε κοπελιές, και δυο λογοστεμένες".

"Αφήνιασε πάλι ο Ερωνας", εμυρμούριζε η Παπαδοσταύρα και αμπαρώνε τη ρουγόπορτα με τη μαναβέλα του κανταριού...

Τα πειστήρια και τα τεκμήρια αυτής της Ιστορίας είναι σκορπισμένα σε μίαν ατελείωτη έκταση εγγράφων,

(1) Το βιβλίο κυκλοφόρησε εκτός εμπορίου, κι εδόθηκε, χάρισμα, σ' αρμενιανούς και ξενομερίτες, φίλους και φιλιστορες.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ

"ΥΛΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑΝ"

1. Το είδος και τα όρια του βιβλίου

Το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη, "Οι Αρμένιοι στο παρελθόν", παρά τις ελλείψεις, επαναλήψεις, επικαλύψεις, πλεονασμούς, τα αλλότρια παραρτήματα και τις αδυναμίες στην αρχιτεκτονική, τη δομή, το ύφος και την τεκμηρίωση, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως απομνημόνευμα με ηθογραφικά και πληροφοριακά στοιχεία, και ως μια πηγή της Ιστορίας των Αρμένιων.

Αυτή είναι η προσφορά, η αξία και τα όρια του βιβλίου, και υπ' αυτό το πρίσμα πρέπει να κριθεί. Ως προσπάθεια, ερασιτεχνική, συλλογής στοιχείων και όχι ως σύνθεση ιστορίας, η οποία είναι δουλειά επόμενη επομένων ερευνητών και ιστορικών του χωριού. Η εργασία του Στέφανου Φρεσκάκη είναι δουλειά πρόδρομη, δουλειά σκαπάνεα ανιχνευτική και "απομνηματιστή" κατά τον αυτοχαρακτηρισμό του "παππού" μας των Αρμενιανών και πατέρα της Κρητικής Ιστοριογραφίας, ο οποίος με

γείο του Γιώργη Αγγελάκη, ούτε αναφέρονται τα δύο σιδηρουργεία, τα "ντερμιτζιδικά", του Πέτρου Μουτοκαλάκη και του Μιχάλη Παρασκευάκη. Του τελευταίου συνέχεια είναι η σημερινή βιοτεχνία παραγωγής γνήσιου παραδοσιακού κουδουνιού του Χαράλαμπου Παρασκευάκη, που είχε κινήσει το ενδιαφέρον και τον έπαινο του κορυφαίου Έλληνα μουσικολόγου Φοίβου Ανωγειανάκη και άλλων ερευνητών.

Αυτές και άλλες είναι παραλείψεις αναμενόμενες και συγγνωστές, που οφείλονται αποκλειστικά στο είδος του βιβλίου, και όχι σε προθέσεις προτιμήσεις είτε απορρίψεις, προσώπων ή γεγονότων από μέρους του συγγραφέα.

ΠΟΥΛΚΛΩΝΗ ΚΑΙ ΠΟΥΛΧΥΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ

Εδώ θα πρέπει να γίνει μια υπόμνηση της σημερινής ευρύτητας του αντικειμένου της ιστορικής επιστήμης που δεν περιορίζεται στα πολιτικά πολιτειακά ή πολεμικά γεγονότα και πρόσωπα.

Έτσι για την επιστημονική ιστοριογραφία, Ιστορία των Αρμενίων, δεν είναι μόνο οι μεγάλες επαναστατικές συνελεύσεις που έγιναν σ' ετούτον εδώ τον πλάτανο, δεν είναι μόνο το "Πολίτευμα των Αρμενίων" όπως αποκαλεί η ελληνική ιστορία το σύνταγμα της Κρήτης του 1822, δεν είναι μόνο ο Κριτοβουλίδης και το έργο του, ή ο Ανέστης Αναστασιάδης ο συντάκτης του "Ημερολογίου του Ακρωτηρίου" από 18 Ιανουαρίου έως 7 Μαρτίου 1897, ότε και η ακροτελεύτιος εγγραφή του επειδή

καθημερινού βίου και πολιτισμού, αγώνα για ελευθερία και δημιουργία αξιών πνευματικών και υλικών. Ιστορία ανθρώπων που ήταν κι αυτοί σαν εμάς τους σημερινούς με αρετές, χαρίσματα και χάρες πολλές, αλλά και αδυναμίες και αμαρτίες πλείστες. Ανθρώπων βασανισμένων, κατατρεγμένων και δοκιμασμένων από εχθρικές εισβολές κι αντίμαχες φυσικές δυνάμεις από πείνες, γόδυμεις, φτώχειες, αρρώστιες, θεομηνίες και συμφορές.

Και είν' ευτύχημα που το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη προσφέρει χρήσιμα στοιχεία οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, οικιστικής, δημογραφικής και πολιτικής ιστορίας του χωριού. Είναι οι μνήμες του συγγραφέα και οι πληροφορίες του, οι παλιές φωτογραφίες, η σύνθεση οικογενειακών δέντρων, οι ειδήσεις για την εκκλησία και τους λειτουργούς της, την εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς, το παιχνίδι και την ψυχαγωγία των παλιών μας -μ' ασφέντονα, μπουτή κι αμάδες, βόλι και σκοποβολή αλλά και πετροπόλεμο και χαρτί, που παίζανε στον Τερεζονικολή το μαγαζί όπου Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά έβραζε το κουμάρι.

Αναγράφονται ακόμη, στοιχεία για επαγγέλματα, αργαστήρια κι αργαστηριάδες, γραμμένα με κέφι, στοιχεία χρήσιμα στον ιστοριογράφο, ηθογράφο και λαογράφο του χωριού όπως αυτά με το Γιάννη το ?Μπενιζέλο" που ετρόχιζε ψαλιδιά, έκανε λουκάνικα χοιρινά κι έκοβε τον καπνό σε χαβάνι. Για το Βασμούλη, όπου σέρβιρε ρούμι και τσάι, παρακαλώ, σε μαρμαρένια, όχι αλώνια, μα τραπέζια αλεξαντρινά και θα το σέρβιρε, όχι βέβαια σ' Άγγλους μιλόρδους μα στο Δημαρχάκι, στον Καούρη, στον Παπαδοσταύρο, τον Τσακροχαυράλαμπη,

πολλή σεμνότητα, χαρακτηρίζεται τα "Απομνημονεύματά" του, του 1821, ως έργο του οποίου θα "παρέξη ύλην εις την αληθινήν ιστορίαν".

Ο Στέφανος Φρεσκάκης, με τον όποιο οπλισμό του, δούλεψε κατά κάποιον τρόπο, στις δύο πρώτες φάσεις του έργου του ιστορικού, αυτές που αποκαλούνται στις ιστορικές σπουδές, ευρετική και συλλεκτική πηγών και βοθημάτων, καταθέτοντας, συγχρόνως, σημαντικό μέρος από την περιουσία της μνήμης του. Θα χρειαστούν, όμως ακόμη πολλοί γύροι, και δρόμοι μακρινοί, προτού καταστεί δυνατόν να προχωρήσουμε και στην τρίτη φάση, τη συνθετική, τη σύνθεση δηλαδή τη συγγραφή της ιστορίας των Αρμενίων. Αν επιθυμούμε βέβαια να γραφεί ιστορία και όχι μυθοπλασία, ανεκδοτολογία, υμνολογία και ρητορική.

Η ιστορία των Αρμενίων, για να έχει σοβαρότητα, φερεγγυότητα, επιστημονικό κύρος, είναι δουλειά μακροπρόθεσμη, χρονοβόρος, δύσκολη και επίπονη, που δεν είναι δυνατόν να γίνει, αν δεν έχουν συγκεντρωθεί, μελετηθεί, σχολιασθεί και δημοσιευθεί, ό,τι χαρτιά, φωτογραφίες, μαρτυρίες, κειμήλια, αφηγήσεις και αναμνήσεις υπάρχουν του περασμένου βίου και πολιτισμού του χωριού.

2. Παραλείψεις φυσιολογικές και συγγνωστές

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ, για να αποφευχθούν πικρίες και παρεξηγήσεις, συνήθειες σ' έργα αυτού του είδους, ότι η φύση του βιβλίου ως απομνημόνευμα, κατά βάσιν, και όχι ιστόρημα, ερμηνεύει και τις παραλείψεις, που επεσημάνθησαν, για πρόσωπα και πράγματα του χωριού. Παραλείψεις φυσιολογικές, αφού ο συγγραφέας δεν είναι ιστορικός, ούτε επιδιώκει να γράψει την ιστορία του χωριού. Γράφει ό,τι έχει ζήσει, όσο έμενε στο χωριό, και ό,τι η μνήμη του έχει συγκρατήσει την ώρα που γράφει για το χωριό, συμπληρώνοντας τα με δάνεια στοιχεία, και εμπειρίες άλλων, που αναφέρονται στο χωριό. Έτσι, παραδείγματος χάριν, του διαφεύγουν από τη μνήμη και δεν αναφέρονται στο βιβλίο, σημαντικές, πέραν των παραδοσιακών, οικονομικές δραστηριότητες Αρμενιανών, όπως αυτές που σχετίζονται με το αυτοκίνητο και τη συγκοινωνία, οι οποίες ξεκινούν από τις πρώτες κιόλας δεκαετίες του αιώνα. Είναι η συνεταιριστική προσπάθεια των Κωστή Χαράλ. Τσακίρακη και Τάσου Τερεζάκη και άλλες, συνεταιρικές ή ατομικές, του Γιώργη Μπουντέ, Γιάννη Στρατηγάκη, Μάρκου Νικ. Πατεράκη, για ν'αναφέρομε τις παλιότερες και κολληρότερες δραστηριότητες σ' αυτόν τον κλάδο, αρμενιανών ανθρώπων μας.

Είτε, άλλο παράδειγμα, δεν αναφέρεται ένα σημαντικό για την εποχή του έργο, το εργοστάσιο-ελαιουρ-

Οι Αρμένιοι στο παρελθόν

Φωτογραφία από καφενείο του χωριού, τη δεκαετία του 30. Γνωστοί σε μας, ο δεύτερος από αριστερά Χαλβαδάκης Γιάννης (Σηφαιλιουδογιάννης) και ο τελευταίος ο Καβρουλιάκης Μανιώλης (Μανιώλας). Κάθε αναγνώριση προσώπου θα είναι δεκτή για δημοσίευση. Η φωτογραφία είναι ευγενική προσφορά από τον Καβρουλιάκη Αντώνη.

Ε.Τ.

ως μας πληροφορεί η υποσημείωσις: "Μέχρι του σημείου τούτου κατεχώρησε τας εν τω παρόντι Ημερολόγιο πράξεις ο Γραμματέας του Στρατοπέδου αείμνηστος Ανέστης Αναστασιάδης εξ Αρμενίων Αποκορόνιου, ο γενναίως πολεμήσας και μαρτυρικών θάνατον υιοστάς κατά την εκ Κορακιάς μάχην της 22ας Μαρτίου 1897". Δεν είναι μόνο οι ήρωες, οι λόγιοι, οι μεγάλες προσωπικότητες και οι μεγάλες μάχες του παρελθόντος.

Ιστορία των Αρμενίων είναι βέβαια όλα αυτά, που αποτελούν τα ψηλά δέντρα και ξεχωρίζουν όπως ο κυπάρισσος, στον κυπαρισσιώνα κι ο ιστορικός μας Πλάτανος στον Αρμενικό πλατανώνα. Ιστορία των Αρμενίων είναι ολόκληρη η περασμένη ζωή του χωριού πολύπλευρη, πολύχυμη και πολύκλωνη. Οι παρελθόντες αιώνες

τον Αραπατσάκο, το Θυμαλιό, το Χασέ.

Αργαστηριάδες ήτανε τότες ο Παπαδοκοκόλης, που 'χε μαγέρικο, κι ο Χαϊρετοβασιλης, που δεν άφηνε ανομερήτη ακέραστο, λέγοντάς του κάθε βολά: "κρασάκι πίνω κι εγώ".

Και για το φοβερό σκαπέτι, απ' ανατολή ως δύση, για τσι ξακουστές αρμενιανές μπάμες απ' όπου μας εβγάλανε "μπαμάδες, τσ' Αρμενιανούς". Για το Θεοφάνη και τη σούστα ντου, που μας εκουβάλλε στη χώρα τσ' Αρμενιανούς, με τα ξενικόσταρα και τ' αγγούρια μας, στο Μπαριφολεντέρη το μαγαζί...

Στο επόμενο φύλλο: «ΑΡΜΕΝΙΑΝΑ ΡΥΖΙΑ, ΜΠΙΖΙΑ, ΚΑΠΝΑ ΚΙ ΑΛΛ' ΑΓΑΘΑ»

Ο ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟΝ ΠΡΟΣΞΕΟΥΜΕ

Σε οποιαδήποτε περιοχή του Ν. Χανίων και να πας όλες τις εποχές του έτους και φυσικά και της υπόλοιπης Κρήτης, θα γοητευθείς από το περιβάλλον που θ' αντικρίσεις.

Θα δεις λόφους και περιοχές κατάφυτες με ελαιόδενδρα. Ακόμα εκτάσεις φυτεμένες με εσπεριδοειδή, αμπέλια, κηπευτικά και θερμοκήπια.

Θα αντικρίσεις πετρώδεις λόφους και ψηλά βουνά χιονισμένα τον χειμώνα και χαμηλότερα περιοχές σκεπα-

Θα δεις εκτεταμένα οδικά δίκτυα στα χαμηλά, αλλά και σε υψηλότερες περιοχές.

Θα συναντήσεις κοπάδια αιγοπροβάτων στα βουνά και ένα αριθμό γύρω από τα χωριά

Θα δεις και κυψέλες μελισσών σε διάφορες τοποθεσίες και θα νοιώσεις στ' αυτά σου το βοητό του σμήνους, ιδιαίτερα την Άνοιξη.

Θα συναντήσεις ακόμα και αρχαιολογικούς χώρους που περιμένουν την μικρή σκαπάνη ν' αποκαλύψει τους θησαυρούς που κρύβουν.

Θα αντικρίσεις και την πόλη απλωμένη σε μεγάλη έκταση, από τα παράλια ως βαθιά τον εσωτερικό χώρο.

Το ίδιο έχουν απλώσει και τα παράλια χωριά, οι κωμοπόλεις και οι τουριστικές περιοχές με τα καταστήματα και τις εγκαταστάσεις τους.

Και με όλα αυτά που βλέπεις, χαίρεται η ψυχή σου και νοιώθεις απέραντη χαρά και περηφάνια.

Σαν δεις όμως και τα περισσότερα χωριά στα ενδότερα να αναπνέουν με κόπο και τους λιγοστούς πλέον ηλικιωμένους κατοίκους τους, με σκυμμένο το κεφάλι να συλλογιούνται τα περασμένα και δίχως άλλες ελπίδες, να

Φωτο: Φ. Μανουσάκης

σμένες αραιά ή πυκνότερα με διάφορου μεγέθους δασικά δένδρα και θάμνους, αλλά και με αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά γνωστά από την αρχαιότητα.

Θα δεις ακρωτήρια να εισχωρούν βαθιά στο πέλαγος, κόλπους και κοιλίσκους και μια βαθυγάλαξη θάλασσα που σμίγει πέρα από τον ορίζοντα με τον ουρανό.

Θα δεις θαυμάσια ζακουστά φαράγγια, λαγκαδιές, ποταμούς και ρυάκια, αξιόλογα σπήλαια και όμορφα τοπία.

ετοιμάζονται για το μεγάλο ταξίδι.

Και δεις ακόμα τους νέους που έχουν απομείνει να λοξοθωρούν απογοητευμένοι προς την πόλη και τις παράλιες περιοχές και να προβληματίζονται για άλλες εργασίες και αυτό γιατί τα κύρια προϊόντα τους δεν έχουν πια ζήτηση και παραμένουν αδιάθετα ή όπως τα πορτοκάλια να πέφτουν στη γη και να χάνονται, άθελα σου έρχονται θλιβερές σκέψεις για το μέλλον αυτού του τόπου.

Ενός τόπου που όπως όλοι γνωρίζουν, διαφέρει πολύ από άλλους. "Ρέει, έλεγαν από παλιά, μέλι και γάλα." Δηλαδή παράγει εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα. Έχει όμως και άλλα προτερήματα: Κλίμα θαυμάσιο, εδάφη γόνιμα, πλούσιες πηγές νερού (επιφανειακές και υπόγειες). Τοπία σπάνια. Βουνά πανέμορφα με καθαρό και ανάλαφρο αέρα. Ορίζοντα μοναδικό. Χλωρίδα και πανίδα γνωστές ανά τον κόσμο και ένδοξη ιστορία.

Και όλα αυτά, ντόπιοι και ξένοι, επιθυμούν να τα δουν από κοντά και να τα γνωρίσουν καλύτερα. Να κοιμηθούν, αν είναι δυνατόν, στις πλαγιές και τις κορυφές των βουνών του και να τον περιέβλουν από άκρη σε άκρη για τον χώρούν.

Να μελετήσουν και την ιστορία του και να μάθουν από ηλικιωμένους για πολέμους και γεγονότα που συνέβησαν την τελευταία περίοδο και να τον θαυμάσουν περισσότερο.

Να επισκεφθούν μνημεία, μουσεία και αρχαιολογικούς του χώρους, καθώς και τόπους μαχών που έγιναν επί τουρκοκρατίας, αλλά και τελευταία από ουρανοκατέβατους άνοπλους στρατιώτες, που τους έφεραν από μακρινή χώρα για να τον υποδουλώσουν.

Θα παραμένουν κάποιο διάστημα και όταν φεύγουν θα έχουν μάθει πολλά γι' αυτό τον τόπο. Θα έχουν γνωρίσει όχι μόνο τις φυσικές καλλονές του, αλλά και τις ψυχικές καλλονές των κατοίκων του. Τη φιλοξενία, τα ευγενικά τους αισθήματα, την προθυμία εξυπηρέτησης, τα έθιμά τους και τόσα άλλα.

Θα διαπιστώνουν και την αγάπη που έχουμε για τον τόπο μας. Τους σκληρούς αγώνες που έκαναν και τις θυσίες που υπέστησαν οι πατέρες μας και εμείς οι ίδιοι, για να τον υπερασπίσουμε και να τον απελευθερώσουμε από βάρβαρους κατακτητές.

Αυτό λοιπόν τον θαυμάσιο τόπο, όλοι οι πολίτες έχουμε χρέος να τον βοηθάμε και να τον προσέχουμε.

Μάρκος Ντουκάκης, σ. γεωπόνος

Φωτο: Φ. Μανουσάκης

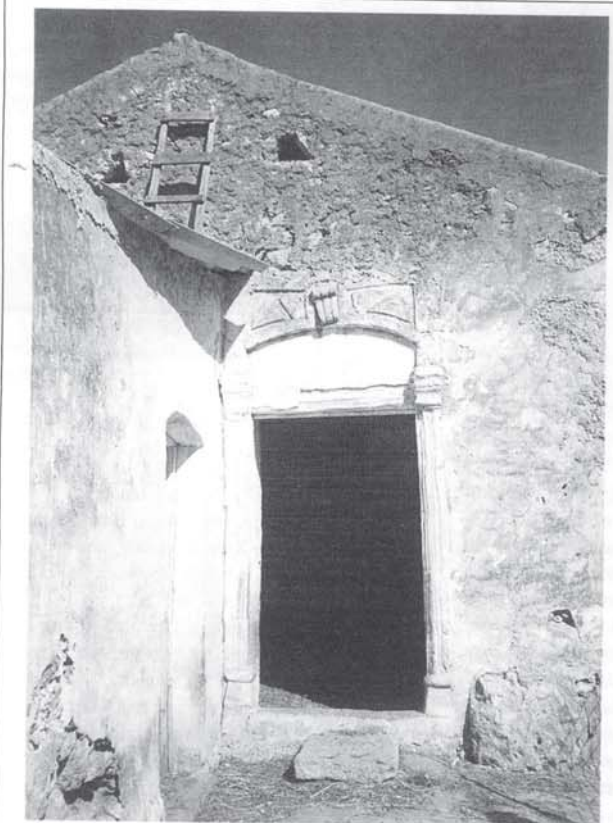
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Ένας παλιός μας μάστορας, "εποίησε", το ποίημα αυτό της πέτρας ("άνθη της πέτρας"), τ' ασβέστη και του σουβιά. "Άλλ' εσήδαστε!" Αλλά δέστε το! Ως έλεγε κι ο αρχαίος τεχνίτης της πέτρας και του μαρμάρου, καμαρώνοντας το έργο των χειρών του. Δέστε την αυτήν την ομορφιά και την αρχοντιά της λαϊκής τέχνης, που χρειάζεται βέβαια πολύ μεράκι, φαντασία και μαστοριά, για να πετύχεις αυτή την ομορφιά, ως τη συναντούμε στα Μαραγκουδιανά, στο πατρογονικό του Μάρκου του Τερεζή, πατέρα του Βασιλή. Που καθώς το βλέπεις "αποστρατευμένο από τη ζωή και παραιτημένο στη φθορά των γηρατειών του", ονειροπολείς τη νεανική του ομορφιά και χάρη, τις χαρές και τα καρδιοχτύπια που στέγασε. Ονειροπολείς και παραμιλείς σαν τον αλαφροίσκιωτο κι εσύ. Κι αναρωτάς το κτίσμα τούτο τ' αγαπητικό, μαζί με τον παλιό ποιητήρη:

"Που πας γαϊτάνι να κρυφτείς και γκόλφι ν' αραχνιάσεις και μαστραπά βενέτικε να χάσεις τα λουλούδια;"

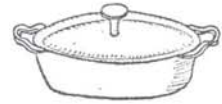
Να 'σαι καλά Δήμητρα Παράσχου-Μαραγκουδοπούλα, που το φωτογράφισες για την "Ελευθερόπολη" και διέσωσες την ομορφιά του. Να το θωρούν, σ' αυτήν εδώ τη στήλη, όσοι βρίσκονται "αλάργα και μακρά" του χωριού, και τα παιδιά "του μέλλοντός μας".

X.M.

Μαγειρεύει ο Στέλιος

Αρνί στο φούρνο με πατάτες

1. Αρνί στο φούρνο με Πατάτες

Έως 1 1/2 κιλά αρνί
1 φλιτζάνι ξηρό λευκό κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 1/2 κιλά πατάτες
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι
1 φλιτζάνι για γαρνιτούρα
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

2 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

3 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

4 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

5 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

6 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

7 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

8 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

9 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

10 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

11 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

12 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

13 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

14 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

15 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

16 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

17 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

18 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

19 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

20 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

21 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

22 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

23 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

24 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

25 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

26 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

27 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

28 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

29 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

30 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

31 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

32 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

33 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

34 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

35 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

36 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

37 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

38 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

39 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

40 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

41 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

42 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

43 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

44 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

45 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

46 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

47 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

48 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

49 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

50 Αρνί στο φούρνο με Πατάτες
1 φλιτζάνι κρασί
1 φλιτζάνι λάδι
1 φλιτζάνι αλάτι
1 φλιτζάνι πιπέρι

Αρνί στο φούρνο

Σημείωση για τη σχεδιασμένη συνταγή

Όπως το δηλώνει κι ο τίτλος της, είναι ίδια κι απaráλλακτη με την εικονογραφημένη συνταγή. Η μόνη τους διαφορά είναι πως αντί για την κλασική γαρνιτούρα θα σερβίρετε μιαν άλλη στη θέση της. Έχει, φυσικά, τις μικρές διαφορές της με την επόμενη και σας τις αναφέρω:

1ον. Το κρέας θα ψηθεί με τον ίδιο τρόπο, αλλά, επειδή δε θα μπουν τα νγρά που μπαίνουν μαζί με τις πατάτες μες στο ταγί, θα πρέπει να το φροντίσετε περισσότερο και, αν βλέπετε πως αρχίζει να καπνίζει, θα του ρίχνετε πάντα λίγο νερό.

2ον. Το αν βάλετε ή δε βάλετε σκόρδο είναι θέμα γαρνιτούρας. Το πρόβλημα είναι αν της πάει ή δεν της πάει.

3ον. Αν η γαρνιτούρα σας είναι στεγνή, π.χ. ένα σουφλέ με τυρί ή γκρατιναρισμένες πατάτες, θα χρειαστείτε μια μικρή σάλτσα που θα φτιάξετε με τον ακόλουθο εύκολο τρόπο:

Θ' αφαιρέσετε όσο λίπος μπορέσετε απ' το ταγί. Θα το βάλετε στην επάνω φωτιά και θα του ρίξετε ένα ποτήρι άσπρο κρασί. Με μια ξυλίνη κουτάλα θα ξύνετε το βάθος του ταγιού για να ξεκολλήσουν οι νοστιμιές που ξεχώθηκαν απ' το κρέας. Αστε το να πάρει μια-δυο γερές βράσεις. Εν τω μεταξύ, ανακατεύετε όπως-όπως ένα κοφτό κουταλάκι αλεύρι μ' ένα φουσκωτό κουταλάκι βούτυρο και το κόβετε σε κομματάκια. Τα πετάτε μες στο ταγί και το βγάξετε αμέσως απ' τη φωτιά για να μην προλάβει το αλεύρι να πάρει βράση και μυρίσει δυσάρεστα. Το ανακατεύετε λίγο, και η σάλτσα σας θα πήξει πολύ ελαφρά. Δοκιμάστε γι' αλάτι και πρόσθετο πιπέρι.

Σας δίνω αυτή τη συνταγή γιατί, καθώς το αρνί ψήνεται πάνω στη σχάρα και περιτριγυρίζεται από αέρα, ξεροψήνεται και θυμίζει κάπως το αρνί στη σούβλα.

Βάλτε τα αρωματικά που σας δείχνει η εικονογραφημένη συνταγή και δε θα το μετανιώσετε. Το σκόρδο, αν δεν το πολυθέλετε, βάλτε το σε λιγότερες ποσότητες ή έστω και ελάχιστα - αλλά βάλτε το.

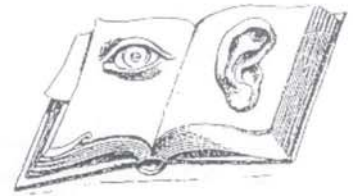
Το νερό, μες στο ταγί και κάτω απ' τη σχάρα, μπαίνει για να μην καρβουνιάζουν τα ζουμιά που θα στάζουν καθώς θα ψήνεται το κρέας. Δεν πρέπει να καούν, γιατί θα ποτίσουν με τη νοστιμιά τους τις πατάτες.

Τη ρίγανη, τέλος, πρέπει να τη ρίξετε πάνω στις πατάτες 5 λεπτά πριν τις βγάλετε απ' το φούρνο, για να μην πικρίσουν κι αυτές και η ρίγανη.

Η συνταγή αυτή, καθώς και τα σχέδια είναι του πολυτάλαντου και αξέχαστου χωριανού μας ΣΤΕΛΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ, και προέρχεται από το βιβλίο του «Εκατό και... Χειμωνιάτικες εναλλακτικές συνταγές», Αθήνα 1989, σελ. 76-77.

Βιβλίο

επιμέλεια Χ.Μ.

Δημήτρης Ν. Καρτάκις, «*Το τριαντάφυλλο και ο χρόνος*», Ποιήματα, Χανιά 2000

Κάθε φορά που παίρνω στα χέρια μου λογοτεχνικά κείμενα γιατρών μας ευλογημένων από τις μουσές, έρχεται συνειρμικά στη μνήμη μου ένα χαριτολόγημα του Τσέχοφ, που, γιατρός, σπουδαίος μάλιστα καθώς ήταν κι εκείνος, παραμελούσε την επιστήμη του κι ερωτοτροπούσε με τη Λογοτεχνία. Κι εξήγησε κάποτε τη σχέση του με τις δύο αυτές «Κυρίες» της ζωής του, λέγοντας πως η Ιατρική ήταν η νόμιμος σύζυγος, ενώ η Λογοτεχνία η ερωμένη του!

Μακάρι βέβαια να διέθετε η Ιστορία του Πολιτισμού πολλούς τέτοιους άπιστους συζύγους, και πολλά εξώγαμα σαν αυτά τα πανέμορφα παιδιά που γεννήθηκαν από κείνον-τον σφοδρόν έρωτα του «Γιατρού» αντόν Παύλοβιτς.

Ν' απομακρυνθούμε όμως από τη βαριά σκιά του Τσέχοφ και την αγέραστη γοητεία του έργου του, και να μεταφερθούμε στα σημερινά Χανιά και τους Χανιώτες γιατρούς-λογοτέχνες.

Σε προηγούμενο φύλλο (αρ. 16) είχαμε αναφερθεί στον γιατρό-ποιητή Γρηγόρη Γεωργουδάκη και την εξαιρετική ποιητική συλλογή του «Σκιές κι άστρα».

Ο λόγος σήμερα για έναν άλλον ιατρολόγο ποιητή, τον Δημήτρη Καρτάκι. Γνωστός κι εκλεκτός Ψυχίατρος, γνωρίζει κι αυτός την ψυχή του ανθρώπου και το μέγα, το ανεξερεύνητο πάντα, βάθος της. Καθώς γνωρίζει ως γιατρός και ποιητής, την κρυφή καταπακτή της ψυχής του ανθρώπου που οδηγεί στ' άδυτα κι εφασφράγιστα μυστικά της. Τα οποία η επιστήμη και η καλλιτεχνική του ευαισθησία, αποκρυπτογραφεί και μετουσιώνει σε τέχνη ποιητική.

Για τον ποιητή όμως, την ποίησή του και την πρόσφατη συλλογή του, μας τα είπε «με λογισμό και μ' όνειρο», η συνάδελφός του εν όπλοις, γιατρός και πολυτάλαντος δημιουργός Πηνελόπη Ι. Ντουντουλάκη, σε βιβλιοκριτική της, η οποία δημοσιεύτηκε στα «Χανιώτικα Νέα» (φ. 14-7-2000), την εφημερίδα που αφειδώλευτα παραχωρεί τις στήλες της στα Κρητικά Γράμματα, τις Επιστήμες και τις Τέχνες.

Από την κριτική αυτή καταχωρούμε πιο κάτω αποσπάσματα, δυστυχώς, εξαιτίας του περιορισμένου χώ-

ρου της στήλης.

[.....]
Με την ποιητική συλλογή που έχει τίτλο "Το τριαντάφυλλο και ο χρόνος", ο γιατρός, στοχαστής και συγγραφέας Δημήτρης Ν. Καρτάκις, για μία ακόμα φορά συγκινεί και εκπλήσσει.

Η συγγραφική διαδρομή του, που ξεκίνησε το 1991 με το βιβλίο: "Η Κίσαμος στη Μάχη της Κρήτης" και συνεχίστηκε το 1994 με τη συλλογή διηγημάτων "Ο θάνατος του ποταμού", ακολούθησε αυτή τη φορά τον δρόμο της ποίησης. Με χαμηλότονο, στοχαστικό, λιτό, εκφραστικό λόγο, ο Δημήτρης Ν. Καρτάκις μεταγγίζει συναισθήματα και προβληματισμούς, θυμίζοντας τον διαχρονικό Β. Κορνάρο:

"Απού κατέχει και μιλεί με γνώση και με τρόπο κάνει και κλαίει και γελούν τα μάθια των ανθρώπων"

Η ποιητική συλλογή "Το τριαντάφυλλο και ο χρόνος", περιλαμβάνει είκοσι ποιήματα. Κάθε ποίημα προλογίζεται από κάποιο χαρακτηριστικό και επιγραμματικό λόγο, που άλλοτε είναι στίχοι άλλων ποιητών και άλλοτε ριζίτικα τραγούδια, μαντινάδες, αποφθέγματα ακόμα και κάποιο απόσπασμα από την Καινή Διαθήκη. Με αυτό τον τρόπο ο ποιητής αναλύει, συμπληρώνει και εμφανίζει. Το περιεχόμενο των ποιημάτων του, τα οποία έχουν πάντα ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό και έντονο φιλοσοφικό στοιχείο: η ζωή, ο θάνατος, η σαρωτική επέλαση του χρόνου, η αλληλουχία του Τέλους και της Αρχής, είναι θέματα κυρίαρχα σε αυτή τη συλλογή.

[.....]
Πρόσωπα παρόντα ή πρόσωπα που έχουν οριστικά αναχωρήσει από τον επίγειο χώρο σκιαγραφούνται με στοργή, τρυφερότητα, δέος, ευαισθησία. Στιγμές χρωματισμένες με ένταση, στιγμές οδύνης, πένθους, στιγμές αμετάκλητου αποχωρισμού.

[.....]
Η ζωή του ποιητή υπήρξε μια ζωή αφιερωμένη στον άνθρωπο, είτε μέσα από την πολύχρονη και αφοσιωμένη ενασχόλησή του με το ιατρικό λειτούργημα, είτε μέσα από τη θητεία του στα κοινά. Ο Ιατρικός Σύλλογος Χανίων, το Θέατρο Κρήτης, ο Δήμος Χανίων, είναι κάποιοι από τους χώρους τους οποίους έχει "σφραγίσει" με την παρουσία του ο Δημήτρης Καρτάκις.

Αυτή η σφραγίδα της προσφοράς σηματοδοτεί και χαρακτηρίζει την όλη πορεία του. Στη δύσβατη διαδρομή της αθόρυβης προσφοράς αναλώνονται όνειρα, προσδοκίες, κομμάτια ζωής. Όμως, ίσως τελικά αυτή η αδιάκοπη πορεία να είναι ο προορισμός και η αποστολή του ανθρώπου. Και οι όποιες απάλειες είναι για να καταξιώνουν την πορεία:

Πάλι καλά αδελφέ μου,
που φθάσαμε μέχρις εδώ!
Θυμήσου πόσους συντρόφους
χάσαμε κατά την πορεία μας
στην καυτή Ερημο.
Κάθε φορά αραιώνει
η φάλαγγα.

Η στέρηση και η εξάντληση
ανάγκαζε τους συνοδοιπόρους
να αργοπορούν και στο τέλος
να εγκαταλείπουν την πορεία.
Όμως, όσοι μείναμε,
όλο και προχωρούσαμε

κατάκοποι και ξυπόλητοι
στην πυρωμένη άμμο.
Και όπως τα καράβια
στη μεγάλη φωרטούνα
πετάνε στη θάλασσα
πολύτιμο φορτίο,
έτσι και εμείς, όλο και ρίχναμε
από πάνω μας
κάποια όνειρά μας.
Και τώρα, αδελφέ μου, κλαίμε
τους πεθαμένους συντρόφους
και τα χαμένα όνειρα
που οι ίδιοι θάγαμε
κατά μήκος της πορείας.
Όμως, πάλι καλά
που φθάσαμε μέχρις εδώ!
Από σύμπτωση ίσως,
δε μείναμε συντροφιά
με τα χαμένα όνειρά μας!

Τα αδικαίωτα όνειρα ενός ωραίου και ανεκτίμητου, μη εξαργυρώσιμου αγώνα. Αλλά και το φέγγος της ψυχής που καταπραίνει και αγκαζίζει τη θλίψη [...]

Είκοσι ποιήματα με ευοδία, χρώμα, ψυχή, ρόδα αμάραντα και ανθεκτικά στο χρόνο. Είκοσι ποιήματα και μία φωνή:

"Αρκεί να έχει ο καθένας μας τη δική του φωνή και να την εκφράζει χωρίς φόβο", σημειώνει στον πρόλογο του βιβλίου ο Δημήτρης Ν. Καρτάκις. Πραγματικά, είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν και να ακούγονται φωνές γνήσιες, άφθαρτες, φωνές που εξωτερικεύουν το φέγγος της ψυχής και των ιδανικών του ανθρώπου. Η ποιητική συλλογή "Το τριαντάφυλλο και ο χρόνος" είναι μια αξιόλογη από κάθε άποψη λογοτεχνική παρουσία. Η επιμέλεια της έκδοσης καθώς και το καλαίσθητο εξώφυλλο είναι έργο του ποιητή.

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

Σε ποδοσφαιρικό τουρνουά που διοργανώθηκε από τα τέσσερα χωριά του δήμου μας, δηλαδή των Καλυθίων, των Αρμένων, του Νιο-Χωριού και του Στίλου στις 26 Ιουλίου για τον εντοπισμό ταλέντων και τη δημιουργία μιας ενιαίας ποδοσφαιρικής ομάδας στο γήπεδο των Αρμένων, το τρόπαιο κατέκτησε η ομάδα των Αρμένων. Την ποδοσφαιρική ομάδα αποτελούσαν οι:

Αβερκάκης Παύλος, Βασσάλος Παναγιώτης, Βασιλόπουλος Παναγιώτης, Γιανναράκης Μιχάλης, Γαβριηλίδης Χριστόφορος, Καπριδάκης Αλέξης, Καπριδάκης Γιώργος, Κουτσουπάκης Κυριάκος, Πατινωτάκης Πέτρος, Στεφανουδάκης Γιώργος, Στεφανάκης Γιάννης, Στεφανουδάκης Μανώλης, Τερεζάκης Αποστόλης και Χαλβαδάκης Βασίλης. Προπονητής Σπανουδάκης Πέτρος

Μετά την επιτυχία αυτή ακολούθησε κέρασμα των παιχτών από τον κ. Τερεζάκη Γιάννη και φαγοπότι στο κέντρο "Καρυδιά", προσφορά του κ. Κώστα Κουτσουπάκη, τους οποίους ευχαριστούμε.

Και του χρόνου.

Αποστόλης Τερεζάκης

Εκδηλώσεις στα Χανιά για την Ένωση της Κρήτης και τη συμμετοχή της Βουλής στο Ίδρυμα «Ελ. Βενιζέλος»

Πανηγυρική υποδοχή της Βουλής στο Ίδρυμα «Ελ. Βενιζέλος» Με λαμπρή τελετή στο Χρυσόστομο

Μέσα σε ζεστή ατμόσφαιρα έγινε χθες το βράδυ στην αίθουσα "Χρυσόστομος" η πανηγυρική υποδοχή της Βουλής των Ελλήνων στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών "Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος". Κεντρικός ομιλητής στην εκδήλωση, στην οποία παραβρέθηκαν ο πρώην πρω-

θυπουργός Κ. Μητσοτάκης, οι βουλευτές - ιδρυτικά μέλη του Ίδρυματος εκπρόσωποι τοπικών αρχών καθώς και εκατοντάδες Χανιώτες και Χανιώτισσες, ήταν ο πρόεδρος της Βουλής Α. Κακλαμάνης, ενώ χαιρετισμό απηύθυναν ο υπουργός Πολιτισμού Ευ. Βενιζέλος, ο οποίος τόνισε ότι το ΥΠ.ΠΟ θα στηρίξει το Ίδρυμα.

Στην ομιλία του ο πρόεδρος της Βουλής Απόστολος Κακλαμάνης υπογράμμισε: "Τύχη αγαθή με φέρνει σήμερα κοντά σας -ημέρα του εορτασμού της Ένωσης της Κρήτης με τη μητέρα Ελλάδα- για να σας μιλήσω για τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Τον πολιτικό που συνέβαλε όσο κανένας άλλος στη δημιουργία του σύγχρονου ελληνικού κράτους, που συνέδεσε το όνομά του με τις τρεις διαδοχικές νικηφόρες εξορμήσεις του Ελληνισμού για την εθνική του δικαίωση και ολοκλήρωση από το 1912 έως το 1920, αλλά, παράλληλα, τον πολιτικό που το όνομά του θεωρείται συνώνυμο του εκδημοκρατισμού του ελληνικού πολιτικού βίου και του θεσμικού εκσυγχρονισμού του ελληνικού κράτους". "Η φετινή συγκυρία - πρόσθεσε- είναι ευνοϊκή για την ανάληψη νέων πρωτοβουλιών που αφορούν στην εμπειριστατωμένη αξιολόγηση του έργου, της προσωπικότητας, αλλά και του πολιτικού στοχασμού του Ελευθερίου Βενιζέλου. Έγινε ήδη πραγματικότητα, με την στήριξη της πολιτείας και της Βουλής των Ελλήνων, [...] ως συνιδρυτριάς του μαζί με τους κοινωνικούς, επιστημονικούς και πολιτισμικούς φορείς της Κρήτης, το "Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών Ελευθέριος Βενιζέλος". [...]"

Στον χαιρετισμό του ο υπουργός Πολιτισμού Ευ. Βενιζέλος τόνισε: "Είναι μεγάλο και ανεξόφλητο το πολιτικό, ιστορικό αλλά και επιστημονικό χρέος που έχουμε όλοι ως κοινωνία, ως τόπος, απέναντι στον Ελευθέριο Βενιζέλο. Και είναι σημαντικό ότι την πρωτοβουλία την ανέλαβαν οι συμπολίτες του, αυτοί που έχουν τον ιδιαίτερο λόγο να είναι υπερήφανοι για το ιστορικό απόθεμα που έχει αφήσει στην πόλη των Χανίων και στην Κρήτη ολόκληρη ο μεγαλύτερος Έλληνας πολιτικός. Και είναι φυσικό το βάρος να το αναλαμβάνει η Βουλή των Ελλήνων δια του προέδρου της, του Απόστολου Κακλαμάνη, γιατί η πολιτική διαδρομή του Ελευθερίου Βενιζέλου, που συμπίπτει με τις κρίσιμότερες φάσεις του πρώτου μισού του εικοστού αιώνα είναι ταυτόχρονα και μία διαδρομή σκληρής δοκιμασίας αλλά τελικά και εμπεδωμένη του κοινοβουλευτικού συστήματος της χώρας". Ο υπουργός Πολιτισμού καταλήγοντας τόνισε: "[...] Είμαι δε πραγματικά ευτυχής γιατί δίπλα στη Βουλή των Ελλήνων και το υπουργείο Πολιτισμού ως εν πολλοίς αρμόδιο υπουργείο είναι τώρα σε θέση να στηρίξει με κάθε τρόπο αυτήν τη μεγάλη προσπάθεια του ιδρύματος".

Ο πρώην πρωθυπουργός - ιδρυτικό μέλος του Ίδρυματος Κ. Μητσοτάκης σημείωσε: "Ήταν βέβαιο ότι ο

Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν ο άνθρωπος που σφράγισε με την παρουσία του τη ζωή της Ελλάδος τον περασμένο αιώνα. Είναι βέβαιο ότι είναι ο μεγαλύτερος πολιτικός άντρας που γεννήθηκε μετά την απελευθέρωση σ' αυτή τη χώρα. Και έπρεπε το Ίδρυμα ερευνών να 'χε γίνει από πρωτότερα. Χαίρομαι γιατί έστω και τώρα γίνεται και πρέπει να στηριχθεί απ' όλους. Και χαίρομαι προπαντός γιατί η Βουλή των Ελλήνων και ο πρόεδρός της ο κ. Απόστολος Κακλαμάνης έδωσε αποφασιστική βοήθεια στην προσπάθεια που κάναμε". Ο κ. Μητσοτάκης πρόσθεσε ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος αν είχε κάτι χαρακτηριστικό ήταν ότι "ήταν ένας γνήσιος κοινοβουλευτικός. Στη Βουλή της Κρητικής Πολιτείας, πρώτα και στη συνέχεια στην ελληνική Βουλή έχει μνημειώδεις αγορεύσεις, τοποθετήσεις στα μεγάλα προβλήματα".

Σύντομη αναφορά στο έργο του Ίδρυματος έκανε ο διευθυντής του Νίκος Παπαδάκης ο οποίος σημείωσε ότι [...] το Ίδρυμα στο πλαίσιο μιας εθνικής στρατηγικής μακροχρόνιου προγραμματισμού, θα συστήσει αρχείο το οποίο θα ανιχνεύσει, εντοπίζει, συγκεντρώνει, ταξινομεί και καταλογογραφεί κάθε είδους ιστορικά ντοκουμέντα που σχετίζονται με το Βενιζέλο, την εποχή και τη ζωή του και θα δημιουργήσει τράπεζα δεδομένων. Ακόμη, το Ίδρυμα θα καταρτίσει πλήρη και αναλυτική εργογραφία και βιβλιογραφία του Βενιζέλου κ.ά.

Σε προσφώνησή του, στην εκδήλωση, ο πρόεδρος του ιδρύματος "Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος", Μητροπολίτης Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίος Γαλανάκης, χαρακτήρισε τον Ελευθέριο Βενιζέλο "μεγάλο τέκνο της Κρήτης και της Ελλάδας" και τόνισε ότι "ο Βενιζέλος έδωσε στην υπηρέσια της πατρίδας του όλη τη φλόγα της ψυχής και της υπαρξής του".

Χαιρετισμούς απηύθυναν ακόμη οι βουλευτές Χανίων - ιδρυτικά μέλη του Ίδρυματος, κατά αλφαβητική σειρά: Σήφης Βαλυράκης, Ευτύχης Δαμιανάκης, Χρήστος Μαρκογιαννάκης, Μανώλης Σκουλάκης. Επίσης: ο Σήφης Μιχελογιάννης, ο Μητροπολίτης Κυδωνίας και Αποκορώνου Ειρηναίος, ο Νομάρχης Γιώργος Κατσανεβάκης, ο δήμαρχος Χανίων Γιώργος Τζανακάκης, ο εκπρόσωπος του Χρυσοστόμου Βαγγέλης Μπούρμπος και ακόμη ο βουλευτής Λασιθίου Φοίβος Ιωαννίδης.

Επέτειος της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα Ημέρα μνήμης και τιμής

Στιγμές ηρωικές, γεμάτες συγκίνηση και εθνική υπερηφάνεια, ξαναζωντάνεψαν χθες το πρωί στο Ενετικό Λιμάνι των Χανίων, στην επέτειο των 87 χρόνων από την Ένωση της Κρήτης με τη μητέρα Ελλάδα, την 1η Δεκεμβρίου 1913.

Παρουσία πολλών επισήμων, της μαθητώσας νεολαίας και αρκετού κόσμου, η Ελληνική Σημαία υψώθηκε από το Φρούριο Φιρκά στον ουρανό των Χανίων, από τον πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων κ. Κακλαμάνη, τον υπουργό Πολιτισμού κ. Βενιζέλο, τον Νομάρχη Χανίων κ. Κατσανεβάκη και τον δήμαρχο κ. Τζανακάκη, όπως εκείνη την ημέρα τον Δεκέμβριο του 1913, σε μια λιτή τελετή.

Οι εορταστικές εκδηλώσεις ξεκίνησαν στις 7:30 χθες το πρωί με τον εθνικό και τα εμβλήματα από τις μπάντες του Δήμου Χανίων και των Ενόπλων Δυνάμεων και συνεχίσθηκαν με την επίσημη δοξολογία στο Μητροπολιτικό Ναό των Εισοδίων, χοροστατούντων των σεβασμιότατων Μητροπολιτών Κυδωνίας και Αποκορώνου και Κισάμου και Σελίνου.

Στις 11 π.μ. έγινε η έπαρση της Σημαίας στο Φιρκά και εκφωνήθηκε ο πανηγυρικός της ημέρας από τον δήμαρχο Χανίων κ. Τζανακάκη.

"Χανιώτικα Νέα", 3 Δεκεμβρίου 2000

Το Περιοδικό "Κρήτη"

Το Περιοδικό "Κρήτη", μηνιαία έκδοση της Παγκρητικής Αμερικής, μας απέστειλε ο Εκδότης της και συγγραφέας μας Γιώργος Τερεζάκης. Ανάμεσα στα πολλά και ενδιαφέροντα θέματα ανταπόκριση από την Κρήτη για την εκδήλωση που έγινε στις 15 Αυγούστου 2000 για τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Γ. Μιχελογιάννη.

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗ ΚΡΗΤΗ Του Γιαννη Γαλανάκη (Εκπροσώπου μας στην Ελλάδα)

Αποκαλυπτήρια Προτομής

Στις 15 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε στους Αρμένους Αποκορώνου ειδική εκδήλωση για τα αποκαλυπτήρια της προτομής του ιατρού Γεωργίου Μιχελογιάννη. Η εκδήλωση έγινε πρωτοβουλία του συλλόγου Αρμενιανών Αττικής με τη συνεργασία του Δήμου Αρμενίων. Στην τελετή παρευρέθηκαν οι Μητροπολίτες Κισάμου-Σελίνου και Κυδωνίας-Αποκορώνου κ.κ. Ειρηναίος, Ειρηναίος οι οποίοι τέλεσαν αρχιερατικό μνημόσυνο. Επίσης παρευρέθηκαν ο υπουργός Ανάπτυξης κ. Χριστοδουλάκης, οι βουλευτές Χανίων κ.κ. Βαλυράκης, Δαμιανάκης, Μαρκογιαννάκης και Σκουλάκης, νομάρχης και δήμαρχος Χανίων, δήμαρχοι άλλων περιφερειών εκπρόσωποι τοπικών και στρατιωτικών αρχών και πλήθος κόσμου. Ο Γ. Μιχελογιάννης, πολιτικός και ιατρός ήταν μια σημαντική προσωπικότητα στην εποχή του και πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες για τον άνθρωπο. Η αφιλοκέρδεια, ο υψηλός βαθμός ευθύνης απέναντι στους ανήμπορους και η φιλανθρωπία τιμήθηκαν την ημέρα του δεκαπενταύγουστου στο όνομα του Γεωργίου Μιχελογιάννη. Ο υπουργός κ. Χριστοδουλάκης στο σύντομο χαιρετισμό του επεσήμανε ότι άνθρωποι οι οποίοι βοήθησαν τον συνάνθρωπό τους σε δύσκολες στιγμές οι οποίοι υπηρέτησαν τις τοπικές κοινωνίες όπως ο Γ. Μιχελογιάννης αφήνουν μια παρακαταθήκη για όλους εμάς τους νεότερους. Μίλησαν επίσης ο βουλευτής κ. Μαρκογιαννάκης, βουλευτής κ. Σήφης Μιχελογιάννης, ο δήμαρχος Αρμενίων ο α' αντιπρόεδρος της ΠΕΑ κ. Ι. Μπουμπολάκης και άλλοι. Ακολούθησε φιλοξενία των παρευρισκομένων σε εκδήλωση στο κέντρο Κρύα Νερά.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΣΤΗ ΜΑΡΙΚΑ ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗ

Η Μαρίκα Μιχελογιάννη γεννήθηκε στους Αρμένους του Αποκόρωνα το 1910. Ήταν κόρη ενός λεβέντη οικογενειάρχη του Γιάννη του Βασμουλάκη και της Χρυσάνθης το γένος Αναστασιάδη. Η μητέρα της Χρυσάνθη, δασκάλα, ήταν τόσο αγαπητή στους Αρμένους που πάρα πολλά παιδιά

την λέγανε στην εποχή της "η απάνω μαμά" επειδή το σπίτι της ήταν στο πάνω μέρος του χωριού και την αγαπούσαν πάρα πολύ.

Η Μαρίκα Μιχελογιάννη παντρεύτηκε τον αξιωματικό πολεμικής διαθεσιμότητας Δημήτρη Μιχελογιάννη που είχε επιδείξει ήδη σαν νέος αξιωματικός ηρωική δράση στους Βαλκανικούς πολέμους και την Μικρά Ασία. Από το γάμο τους απέκτησαν δύο παιδιά, την Ασπασία σύζυγο Αργύρη Φατούρου και τον Σήφη μετέπειτα Βουλευτή Χανίων.

Η Μαρίκα συμπαραστάθηκε στον άνδρα της σε δύσκολους καιρούς όταν ο Δημήτρης Μιχελογιάννης ήταν διοικητής του 2^{ου} Τάγματος του ΕΛΑΣ και πολεμούσε τους Γερμανούς στα Κεραμειά. Είναι γνωστή η δράση του Δημήτρη Μιχελογιάννη και ο μεγάλος ηρωισμός του στη μάχη της Παναγιάς. Αλλά αν ο άντρας της ήταν στην πρώτη γραμμή και ξέρανε όλοι οι Χανιώτες το πόσο ηρωικά πολεμούσε τους Γερμανούς, η Μαρίκα Μιχελογιάννη ήταν η ψυχή του ανεφοδιασμού του 2^{ου} Τάγματος της Αντίστασης, επικεφαλής των γυναικών της Ραμνής του Αποκόρωνα, που τόσα πολλά προσέφερε τότε.

Η Μαρίκα Μιχελογιάννη συμπαραστάθηκε και στους πολιτικούς αγώνες του κοινάδου της ανθρωπότητας γιατρού Γεωργίου Μιχελογιάννη.

Συμπαραστάθηκε όμως η τόσο αγαπητή για τους Αποκορωνιώτες και πολλούς άλλους Χανιώτες Μαρίκα και στους πολιτικούς αγώνες του γιου της Σήφη, μέχρι

το τέλος, μέχρι και τις εκλογές του 2000 παρά την ηλικία της και την ασθένειά της.

Μετά τις τελευταίες εκλογές είπε ότι δεν στεναχωριέμαι για το γιο μου γιατί όχι μόνο δεν έβλαψε αλλά πρόσφερε αρκετά και γιατί από την πολιτική δεν κέρδιζε λεφτά. Παράμεινε μέσα στην πολιτική όπως ήταν προτού μπει στην πολιτική. Έτσι πρέπει να είναι οι πολιτικοί, πρόσθεσε.

Η Μαρίκα Μιχελογιάννη ήταν μια γυναίκα σπάνιας ανθρωπιάς και καλοσύνης και καλή χριστιανή. Αυτό το ξέρουν όλοι όσοι την είχαν γνωρίσει από κοντά.

Εκτός από τη μητέρα της, λένε, σύμφωνα με το λαϊκό ρητό "η νύφη της πεθεράς της μοιάζει", ότι έμοιαζε και με την αείμηστη πεθερά της Ασπασία Γεωργουδάκη-Μιχελογιάννη, γυναίκα και αυτή σπάνιας καλοσύνης.

Πολλοί είπαν ότι η Μαρίκα ήταν μια αρχόντισσα του Αποκόρωνα και των Χανίων. Άλλωστε στη κηδεία της φάνηκε η αγάπη και ο σεβασμός του κόσμου.

Ας είναι αιωνία η μνήμη της.

Δ.Β.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΣΤΗ ΚΑΤΙΝΑ ΚΑΒΡΟΥΛΑΚΗ

"Μακαρία η οδός, ή πορεύει σήμερα, ότι προημάσθησες"

Αιωνία σου η μνήμη αξιωμακάριστος αδελφή υμών.

Ναι αιωνία θα παραμείνει αδελφοί μου, η μνήμη της νεκρής Κατίνας Καβρουλάκη που βρίσκεται μπροστά μας.

Γιατί ήταν η έκφραση του κάλλους και της αρμονίας με την περιποίηση και την ανάπτυξη του ανθόκηπου της αυλής του σπιτιού της, σαν ανταύγεια του άλλου κήπου της καρδιάς της.

Κάλλος και άρωμα λουλουδιών ήταν η ενασχόλησή της κι ακόμα το κέντημα και το ράψιμο πάνω στα υφάσματα που τα μορφοποιούσε σε καλλιτεχνήματα, με τις αποχρώσεις των νημάτων.

Το πρόσωπο της έλαμπε από μια εσωτερική πληρότητα χωρίς να συζητά μάταιους λόγους και κουτσομπο-

λιά που δημιουργούν σκάνδαλα και συγχύσεις στους ανθρώπους. Στους συνομιλητές της έδινε το άρωμα του γλυκού και αληθινού λόγου με την έκφραση του φωτεινού προσώπου της που πάντοτε λαμπακοπούσε.

Γι' αυτό θα είναι η μνήμη της αιωνία, γι' αυτό θα είναι αξιομακάριστη.

Γι' αυτό θα είναι μακαρία η οδός που πορεύεται σήμερα, γιατί της έχει ετοιμασθεί από το Θεό τόπος αναπαύσεως.

Παπα Μανώλης Καβρουλάκης

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΣΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ ΔΗΜ. ΑΒΕΡΚΑΚΗ

Ήρθες στη ζωή πριν είκοσι χρόνια αγνός και απλός αλλά η μοίρα έτσι το θέλησε να εμμένεις όπως γεννήθηκες και η ζωή σου να γίνει δρόμος ανηφορικός σταυρός μεγάλος και βαρύς.

Ως νέος είκοσι χρονών περιμένεις και συ το φως απ' τη ζωή και την ελπίδα για κάτι καλύτερο, και όμως η πορεία της ζωής σου δοκιμαζόταν μέρα με τη μέρα στο κρεβάτι του πόνου όλο και περισσότερο.

Μέσα απ' αυτή τη δοκιμασία σου ζητούσες το φως του Χριστού αυτό που τελικά μπόρεσες να κρατήσεις ριζωμένο βαθιά μες την ψυχή σου, και να το δίδεις περσίσο με τον τρόπο σου αθώα και αθόρυβα στην οικογένειά σου και σε όλους εμάς.

Μ' αυτό το φως αντιλούσαν τη δύναμη και το κουράγιο η ηρωίδα μάνα σου, ο πατέρας σου, τα αδέρφια σου, οι παππούδες σου καθώς και όλοι σου οι συγγενείς που στάθηκαν πιστοί και ακλόνητοι και παλληκάρια στα 20 χρόνια της δοκιμασίας σου.

Ένας άγγελος ένα αστέρι που θα λάμπει στον ουρανό θα είσαι εσύ Ανδρέα και οι ακτίνες του θα φωτίζουν εμάς εδώ στη γη, δεν θα σε ξεχάσουμε ποτέ.

Είσαι και θα είσαι κοντά στο Χριστό μας.

Αιωνία σου η μνήμη

Παπα-Μανώλης Νικολακάκη

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ο κ. Νικόλαος Βαγιωνάκης προσέφερε το ποσό των 50.000 δρχ. για την αποκατάσταση του καμπαριού του ιερού ναού Αγίου Ιωάννου, εις μνήμη των γονέων και αδελφών αυτού.

Η οικογένεια του κ. Χαράλαμπου Παρασκευάκη προσέφερε το ποσό των 50.000 δρχ. για τις ανάγκες του ιερού ναού Αγίου Νικολάου εις μνήμη της συζύγου και μητέρας Στυλιανής Παρασκευάκη.

Εις μνήμη και αντί στεφάνων της Αικατερίνης Καβρουλάκη στην ενορία για την κατασκευή υποστέγου εις τον Ιερό Ναό Προφήτη Ηλία Νεκροταφείο, τα αδέρφια της Αντώνιος και Αργυρούλα Καβρουλάκη 50.000 δρχ., Βασίλειος, Χρυσούλα και Αντώνιος Χαλβαδάκης 30.000 δρχ., οικογένεια Γεωργίου Αβερκάκη 20.000 δρχ., Κωνσταντίνος Τζίνια 10.000

δρχ., οικογένεια Χρυσής Κουρομχελάκη 30.000 δρχ.

Εις μνήμη και αντί στεφάνων του Ανδρέα Δημ. Αβερκάκη προσέφεραν στην ενορία για την κατασκευή υποστέγου εις τον Ιερό Ναό Προφήτη Ηλία Νεκροταφείο.

Οικογένεια Δημητρίου Αβερκάκη 100.000 δρχ., οικογένεια Γεωργίου Καλιτσάκη 20.000 δρχ., οικογένεια Γεωργίου Γαλανάκη 20.000 δρχ., Αντώνιος και Αργυρούλα Καβρουλάκη 20.000 δρχ., οικογένεια Ιωάννου Μαρκάκη 10.000 δρχ., οικογένεια Παύλου Κουτσουλάκη 15.000 δρχ., οικογένεια Κωνσταντίνου Κουτσουπάκη 30.000 δρχ., Ελένη Κουτσουπάκη 30.000 δρχ., οικογένειες Βασιλείου Τζάρα και Μιχαήλ Βουτσαδάκη 50.000 δρχ., Χατζιδάκης Γεώργιος 20.000 δρχ., οικογένεια Κανιαδάκη Σπύρου 10.000 δρχ., οικογένεια

Κανιαδάκη Πολύδωρου 20.000 δρχ., οικογένεια Κοκογιαννάκη Νικολάου 10.000 δρχ., Κων/τσα Τζίνια 10.000 δρχ.

Στη μνήμη της Στυλιανής Χαρ. Παρασκευάκη προσέφερε η οικογένεια του Χαράλαμπου Παρασκευάκη στην ενορία Αρμένων 50.000 δρχ.

Το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο της ενορίας Αρμένων ευχαριστεί θερμά τους ως άνω δωρητές.

Για το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Αρμένων
Ο Πρόεδρος
Παπα-Μανώλης Νικολακάκης

Όταν ο θάνατος πληγώνει...

Κανείς δεν τον περιμένει...

Κανείς δεν τον καλεί. Κι όμως έρχεται "ως κλέπτης εν νυκτί" (Θεσ. Α' 5,2).

Και παίρνει το παιδί από την κούνια και την αγαλιά της μάνας. Τον έφηβο από το μαθητικό θρανίο. Το σύζυγο από το στεφάνι. Τον κουρασμένο γέροντα από το στρόμα των γηρατειών.

Εκείνος έρχεται...

Πότε από μια αρρώστια. Πότε από ένα ατύχημα. Πότε από μια ανθρώπινη αφορμή. Πότε από μια μυστηριώδη και ανεξήγητη... αιτία.

Κι όταν έλθει αρχίζουμε τα δάκρυα και τα γιατί.

Κλαίμε το αγαπημένο πρόσωπο. Κλαίμε την ύπαρξη που χάθηκε, τα όνειρα που σβήσανε. Κλαίμε γιατί μας έλειψε η συντροφιά. Κλαίμε γιατί χάσαμε το στήριγμα και την απαντοχή μας. Κλαίμε γιατί χάσαμε την αγάπη. Κλαίμε την ανθρώπινη μοίρα.

Γιατί κόπηκε το νήμα; Γιατί δεν ολοκληρώθηκε η πορεία; Γιατί σταμάτησε η δημιουργία; Γιατί δεν τελείωσε ο αγώνας; Γιατί η ζωή πήρε πίσω αυτό που μας υποσχέθηκε; Γιατί δεν απάντησε ο Θεός; Τι έγιναν οι προσευχές και τα τασίματα; Γιατί το σύμπαν εγκαταλείπει τους δικαίους στην ώρα της αγωνίας των;

Ο άνθρωπος στέκει ανίσχυρος μπροστά στο μυστήριο του θανάτου. Και ο Θεός συχνά σιωπάει στις ώρες του πόνου, όπως και τότε που ακούστηκε πάνω από το Σταυρό η κραυγή του θείου πόνου: "Ηλί - Ηλί λαμιά σαβαχθανί: Θεέ μου, Θεέ μου ίνα τι με εγκατέλειψες;" (Ματθ. Κζ' 46). Υπάρχει μια σιωπώσα αγάπη που δεν απαντά εις τους θρήνους της Μεγάλης Παρασκευής. Απαντά όμως μετά τρεις ημέρες θριαμβευτικά στην αυγή

της "μιας των Σαββάτων". Και η απάντηση είναι τόσο θριαμβευτική: Ανάστασις και Νίκη.

"Αδελφοί ου θέλω υμάς αγωνίειν περί των κεκοιμημένων ίνα μη λυπήσθε καθώς και οι λοιποί οι μη έχοντες ελπίδα" (Θεσ.

Α' 4,13). Πραγματικά όσοι δεν έχουν ελπίδα της αιωνιότητας, συντρίβονται από τον θάνατον των αγαπημένων υπάρξεων και μένουν απαρηγόρητοι και θλιβεροί. Ο θάνατος μπορεί να μαράνη όλα τ' άνθη, μπορεί να σβύσει όλα τα όνειρα της ζωής και να μεταβάλει την καρδιά μας σ' ένα θλιβερό νεκροταφείο.

Όμως εκείνοι που μπορούν σ' αυτές τις σκοτεινές στιγμές να σταθούν ορθοί και να κάμουν την ομολογία: "προσδοκώ Ανάστασιν νεκρών", εκείνοι μπορούν να παρηγορηθούν και ν' ακούσουν το γλυκύτατο λόγο: "ουκ απέθανε αλλά καθεύδει" (Λουκ. Η' 52). Τον είπε ο Αρχηγός της Ζωής και του Θανάτου. Εκείνος που νίκησε το θάνατο, ημέρωσε τον πόνο κι 'στρώσε μ' ελπίδα τους δρόμους της ζωής. Υπάρχει μια γαλάζια ελπίδα, η ελπίδα της πίστης, που σκίζει το σκοτάδι του θανάτου και προμηνύει την Μεγάλη Αυγή.

Μακάριοι όσοι κρατούνε την ελπίδα αυτή κρυμμένη μέσα στην καρδιά των και κάνουνε τον πόνο των αγάπη και θυσία. Μια αγάπη που θα ανάβη το καντήλι και θα ψάλλη το Μνημόσυνο πάνω στον τάφο. Αυτό το ιερό προσκλητήριο της αγαπημένης ψυχής μπροστά στο θρόνο των Οικτιρμών και του Ελέους. Μια αγάπη που θ' αργυρνά πάντα και θα στέλνη δώρα και χαριτίσματα

με το ταχυδρομείο της φιλανθρωπίας. Μια αγάπη που θα γίνεται Μυροφόρα και παρηγορήτρα σκουπίζοντας τα δάκρυα των άλλων. Μια αγάπη που θα ζώνεται τ' άρματα του "νεκρού αδερφού" και θα συνεχίσει τη μάχη. Θ' αποτελειώνει το χρέος μέσα στο σπίτι, μέσα στην ανθρωπότητα μέσα στο κόσμο. "Η αγάπη είναι πλειό δυνατή κι από το θάνατο" (Παρ. Σολομώντος).

"Μακάριοι ους εξελέξω και προσελάβου Κύριε".

Κύριε, πάρε τους αγαπημένους μας νεκρούς κοντά Σου. Κοντά στο φως και την αιωνιότητά Σου. Εμείς όσο και να τους αγαπούμε δεν μπορούμε να τους συνοδεύσωμε πέρα από το χείλος του τάφου. Πάρε τους κοντά σου, στους χορούς των εκλεκτών και των Αγίων Σου. Εκεί όπου "ούτε πένθος, ούτε κραυγή, ούτε πόνος, ουκ έσται έτι. (Αποκ. κα' 5). Φύλαξέ τους ως την ώρα που θάρθωμε και μες και θα γίνη η Μεγάλη Αντάμωση μαζί των. Μαζί των και ΜΑΖΙ ΣΟΥ.

Και στις σπασμένες μας καρδιές, από τον πόνο του θανάτου να τις γλυκάνης Κύριε, και να δέσης τις ματωμένες πληγές μας.

Γιατί εσύ είσαι ο Μεγάλος Γιατρός και παρηγορητής. Συ ήλθες "ιάσασθαι τους συντετριμμένους τη καρδιά" (Ησαΐας). ΑΜΗΝ.

Ο Μητροπολίτης
Κισσάμου & Σελίνου
Ειρηναίος

Έγραψαν στην Ελευθερόπολη

Αγαπητή "Ελευθερόπολη",

Θα ήθελα να συγχαρώ όσους είχαν την ιδέα έκδοσης αυτής της εφημερίδας κι όσους κοπιάζουν γ' αυτό. Γιατί δεν περιορίζεται μόνο στα τοπικά νέα, περιλαμβάνει μια ποικίλη ύλη, δεν πρόσκειται σε κόμματα (και πολύ σωστά), είναι ένα "βήμα" ανοιχτό σε όλους. Το σημαντικότερο για μένα καλλιεργεί την ντόπια πολιτιστική μας κληρονομιά. Γίνεται έτσι ένας συνεκτικός κρίκος για τους Αρμενιανούς όπου γης. Το άρωμά της φτάνει σε ανθρώπους όπως εμένα, που κάποια ρίζα τους "κρατά" απ' τους Αρμένους και τους κάνει να νιώθουν ότι είναι κι αυτοί μέλη της ευρύτερης κοινωνίας του χωριού.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω από τις στήλες σας τον Αναγνώστη σας Ράμνο Ραμνιώτη που είχε την καλοσύνη να μου απαντήσει με την αθιβολή του. Έκανε εργασία εμπειριστατωμένη με συλλογή υλικού, ανεύρεση πηγών κ.λπ. όπως ένας επιστήμονας ιστορικός ή λαογράφος.

Ευχάριστη έκκληση η έμμετρη εισαγωγή του. Δείχνει ότι έχει μια γνήσια ποιητική φλέβα, όπου οι στίχοι ξεπηδούν αφίστατα όπως στους λαϊκούς βάρδους. Δεν ξέρω την διεύθυνσή του, αλλά αν βρεθώ στο χωριό, όπως σκοπεύω, θα επιδιώξω να του γνωρίσω και να τον ευχαριστήσω από κοντά.

Και τώρα επιτρέψτε μου να σας διηγηθώ μια ιστορία, όπως την άκουσα πολλές φορές από την συχωρεμένη την γιαγιά μου, γέννημα-θρέμμα Αρμενιανή, κόρη

του Γιάννη Λιονάκη του Ληστή, για τούτο γνωστή και ως Κατερίνη Ληστοπούλα.

Η Κατερίνη λοιπόν, μιλάμε για την εποχή 1910-15, ήταν ερωτευμένη - με ματιές μόνο βέβαια με κάποιο παλικάρι Γιάννη που έμενε στην γειτονιά "Κούκλες", αγνώστον λοιπόν στοιχείων. Εκείνα τα χρόνια ήταν της μόδας το γυναικείο χτένισμα "πον-πον", γαλλικής εμπνεύσεως υποθέτω. Οι τότε μοντέρνες γυναίκες χτένιζαν τα μαλλιά τους μουσκεύοντας στη κορφή του κεφαλιού.

Η Κατερίνη λοιπόν άκουγε τον Γιάννη να τραγουδά στο καφενείο που βρισκόταν ακριβώς κάτω από το σπίτι της στην Πλακούρα.

**"Όμορφο είναι τ' όμορφο
πέντε φορές και δέκα
για όποια δεν κάνει το πον-πον
δεν λέγεται γυναίκα".**

Γεμάτη λαχτάρα η Κατερίνη χτένισε τα μαλλιά της πον-πον να πάει στο πανηγύρι του διπλανού χωριού να την δει ο καλός της. Οι τρεις αδελφοί της όμως, πολύ αυστηρών αρχόν, θεώρησαν προφανώς το χτένισμα υπερβολικά μοντέρνο για τα ήθη του χωριού, κατέβασαν την Κατερίνη απ' το γαϊδούρι και της έριξαν ένα σταμνί νερό στο κεφάλι. Πάει το πον-πον, τέρμα το πανηγύρι.

Λίγο καιρό αργότερα μια συχωριανή σφύριξε στην Κατερίνη εμπιστευτικά ότι σε 2-3 μέρες θα πήγαιναν στο σπίτι της προξενιά απ' την οικογένεια του Γιάννη.

Πανευτυχής η Κατερίνη βάλθηκε να κάνει το σπίτι ν' αστράψει. Πήρε κιόλα τα ρούχα να τα πλύνει απόμερα στον ποταμό, όπως συνηθίζοταν. Της ξέφυγε όμως το παντελόνι του πατέρα της, μπήκε στο ποτάμι να το πιάσει ανασηκώνοντας λίγο τα ρούχα της με το δαντελένιο ποδόγυρο. Κακή της τύχη, περνούσε κείνη την ώρα από απόσταση καβάλα πάνω στο γαϊδάρο του ένας μεσόκοπος συχωριανός της. Λίγα λεπτά αργότερα ανήγγελλε θριαμβευτικά στο καφενείο: "Το και το. Είδα τον αστράγαλο της Κατερίνης της Ληστοπούλας κι ήταν τόσο άσπρος που έλαμπε ο τόπος ολόγυρα".

Σε λίγη ώρα η κουβέντα είχε κάνει τον γύρο της. Μόλις τ' άκουσε ο Γιάννης φέρεται δηλώσας οργισμένος: "Εγώ κοπελιά που έχει δει άλλος άντρας τον αστράγαλό της, δεν την παίρνω". Πάει ο γαμπρός, πάει κι ο έρωτας. Εδώ αναφωνεί κανείς: Ο tempora, ο mores!!

Σημείωση: Δύο-τρία χρόνια αργότερα η Κατερίνη παντρεύτηκε στα Χανιά, μα ξέρω καλά πως στο βάθος της καρδιάς της ποτέ δεν ξέχασε τον Γιάννη. Δεν έμαθα όμως ο Γιάννης τι απέγινε. Κρίμα πάντως έναν τόσο μεγάλο έρωτα... να τον πάρει το ποτάμι.

Σας εύχομαι καλό χειμώνα.

Σεπτέμβριος 2000

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Τιτίκα Πικίη

Νέο Διοικητικό Συμβούλιο στον Αγροτικό Συνεταιρισμό Αρμένων

Μετά από εκλογές που έγιναν στις 29 Οκτωβρίου 2000 με το νέο εκλογικό νόμο που προβλέπει ενιαίο ψηφοδέλτιο τα αποτελέσματα ήταν: Ψήφισαν 120

Υποψήφιοι για το Δ Σ

Αβερκάκης Δημήτρης 38
Καβρουλιάκης Βαγγέλης 46
Καβρουλιάκης Ζαχάρης 34
Καλλιβρετάκη Στέλλα 6
Κοτρωνάκης Στέλιος 68
Ροκάκης Δημήτρης 61
Στυλιανομανωλάκης Τάσος 84

Υποψήφιοι Αντιπρόσωποι στην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αποκορώνου και Σφακίων

Αβερκάκης Δημήτρης 47
Καβρουλιάκης Βαγγέλης 45
Καλλιβρετάκης Μανώλης 64
Καπριδάκης Γιάννης 65

Η συγκρότηση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου του Αγροτικού Συνεταιρισμού Αρμένων όπως προέκυψε από τη συνεδρίαση της 6 Νοεμβρίου 2000 είναι η εξής:

Πρόεδρος Στυλιανομανωλάκης Τάσος
Αντιπρόεδρος Αβερκάκης Δημήτρης
Γενικός Γραμματέας Ροκάκης Δημήτρης
Ταμίας Κοτρωνάκης Στέλιος
Μέλος Καβρουλιάκης Βαγγέλης

Σε όλους ευχόμαστε καλή επιτυχία στα καθήκοντά τους.

Εκλογές και στην Ένωση Αγροτικών

Συνεταιρισμών Αποκορώνου & Σφακίων

Στις 24 Νοεμβρίου έγιναν στον Βάμο οι αρχαιρεσίες της ΕΑΣ και το νέο Διοικητικό που προέκυψε έχει ως εξής:

Κοτσαμπασάκης Κωνσταντίνος **Πρόεδρος**
Γαλιανάκης Μιχάλης **Αντιπρόεδρος**
Μουζουράκης Νίκος **Γραμματέας**
Χειλαδάκης Νίκος **Ταμίας**
Σγουράκης Επαμεινώνδας **Μέλος**

Ευχαριστήριο

Ο Πρόεδρος του Αγροτικού Συνεταιρισμού Τάσος Στυλιανομανωλάκης ευχαριστεί, όλους όσους συμμετείχαν στις εκλογές και ιδιαίτερα όσους τον τίμησαν με την ψήφο τους που είχε σαν αποτέλεσμα να εκλεγεί πρώτος σε σταυρούς, και στη συνέχεια να επανεκλεγεί πρόεδρος του Συνεταιρισμού. Τους υπόσχεται ότι θα καταβάλει κάθε προσπάθεια να ανταποκριθεί στις προσδοκίες τους.

Η "Ε" θέλοντας να είναι συνεπής ως προς το χρόνο έκδοσης της, ενημερώνει τους αγαπητούς συνεργάτες της ότι η ύλη που θα δημοσιευθεί στο επόμενο φύλλο θα πρέπει να έχει φτάσει στην εφημερίδα μέχρι 25 Φεβρουαρίου 2001.

Κατάστημα και στην Αθήνα η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αποκορώνου και Σφακίων

Νέο κατάστημα με επιλεγμένα Κρητικά προϊόντα άνοιξε στις 11 Νοεμβρίου η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αποκορώνου και Σφακίων στην οδό Κατεχάκη 70 κοντά στην Κηφισιάς. Όπως είπε και στην ομιλία του ο πρόεδρος της ΕΑΣ, κ. Κ. Κοτσαμπασάκης, ... εκτός από ελαιόλαδο σε αυτό το χώρο θα βρείτε προσεκτικά επιλεγμένα προϊόντα του Νομού Χανίων όπως την περίφημη κρητική γραβιέρα, τσικουδιά, κρασί χύμα και εμφιαλωμένο, παξιμάδια, μέλι και άλλα πολλά αγαθά, που μόνο η Κρητική γη ξέρει να προσφέρει απλόχερα... Στην προσπάθεια αυτή της ΕΑΣ ευχόμαστε καλή επιτυχία, και θα μας βρει συμπαράστατες.

Σύσσωμος ο Αποκόρωνας στην κηδεία της Μ. Μιχελογιάννη

Οι Αποκορωνιώτες σύσσωμοι είπαν το ύστατο χαιρετή στην αρχόντισσα της επαρχίας τους. Την Μαρία Δ. Μιχελογιάννη. Σύζυγος του πρώικου συνταγματάρχη Δημήτρη Μιχελογιάννη και μητέρα του πρώην βουλευτή Σήφη Μιχελογιάννη, έχαιρε απέραντης εκτίμησης για τον ακεραίο χαρακτήρα, την πραότητα, την καλοσύνη και τη γενναιοδωρία της. Στην κηδεία η οποία τελέστηκε στο νεκροταφείο του Αγίου Δημητρίου, της Ραμνής Αποκορώνου, η παρουσία των Αποκορωνιωτών ήταν συγκινητική. Αλλά και από τον πολιτικό χώρο πολλοί εκπρόσωποι του παρέστησαν μεταξύ των οποίων ο βουλευτής Ευτύχης Δαμιανάκης

Οι φυλλιάδες για τσοι Τούρκους της Κρήτης

Τυχεροί ήσαν, όσοι βρεθήκαμε, κι είμαστε αρκετοί, την περασμένη Τετάρτη, 27 Σεπτεμβρίου, στην αίθουσα συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου της Πόλης μας κι ακούσαμε τον Χαράλαμπο Μπουρνάζο να μας μιλεί με το δικό του μοναδικό τρόπο, για τσι δύο φυλλιάδες που έγραψε ένας γερω - κρητικός στα 1858, και στις οποίες καλούσε τσοι Τούρκους της Κρήτης να Ξαναγαγείρουν στην πατρογονική τους θρησκεία. Το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες φυλλιάδες, που δεν περιλαμβάνουν πόθους και ιδεολογίες γέροντος αιθεροβάμονος, αλλά μεστές ιδέες της ανά τους αιώνες ανανεούμενης κρητικής ματιάς, είναι άγνωστες στο ευρύ κοινό, αποτελεί ένα από τα στοιχεία της σημαντικότητας της εν λόγω εκδήλωσης που οργάνωσε η ΙΛΑΕΚ. Η οποία, ειρήσθω εν παρόδω, δεσμεύθηκε, όπως δήλωσε ο πρόεδρος του Διοικητικού της Συμβουλίου Κώστας Μουτζούρης ν' αναλάβει την έκδοση σε ειδικό βιβλίο και της ομιλίας και των φυλλιάδων. Σαν ακριβό θυμητάρι μιας ακριβής αποσπερίδας που είχε πλούσια ελπί. Μα και, κυρίως, για να διασωθεί έτσι το αρχοντικό τούτο, προ εκατοπεντηκονταετίας περίπου δημιουργήμα της απέθαντης κρητικής διαλέκτου...

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΚΑΤΣΑΚΗΣ
"Χανιώτικα Νέα" Σεπτέμβρης 2000

Ενίσχυσαν οικονομικά την εφημερίδα μας

389	Νικητάκης - Δανάη Ευαγγελία	10.000
390	Βαγιωνάκης Γιώργος	10.000
391	Παπαδοπούλου-Μανταδάκη	10.000
392	Ηλιοπούλου-Τσουράκη Μαρία	5.000
394	Θεοδωσάκη Βιριράκη Μαργαρίτα	10.000
395	Τερεζάκη Αναστασία	10.000
396	Ανδρουλλάκη Νίκο	10.000
397	Αναστασάκη Ευάγγελο	10.000

Η Πικί Τίτικα πρόσφερε στη μνήμη της γιαγιάς της Αικατερίνης Λιονάκη, 30.000 δρχ. στην εφημερίδα και 30.00 δρχ. στο εκκλησάκι του προφήτη Ηλία στους Αρμένους.

Τους ευχαριστούμε όλους θερμά. Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: **Τσακιράκις Γιάννης Σουλίου 124 173 42 Αγ. Δημήτριος** ή να κατατίθενται στο λογαριασμό 156/761034-33 της Εθνικής Τράπεζας, και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

Ενίσχυσαν οικονομικά τις εκδηλώσεις, στη μνήμη Γεωργίου Μιχελογιάννη

Για την οικονομική ενίσχυση των εκδηλώσεων, στη μνήμη Γεωργίου Μιχελογιάννη, την περίοδο του καλοκαιριού, προσέφερε ο **Παλατισιάδης Νικήτας 20.000 δρχ.** Τον ευχαριστούμε θερμά.

Δημιουργία αρχείου από το σύλλογό μας

Στα πλαίσια του προγράμματος "Αρμένοι 2000", συνεχίζεται η προσπάθεια συλλογής υλικού, για τη δημιουργία αρχείου και για την έκδοση βιβλίου. Το βιβλίο θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και πλούσιο αρχαιολογικό και φωτογραφικό υλικό που θα αναφέρεται στην ιστορική διαδρομή του χωριού μας. Παλαιά έγγραφα, βιβλιάρια, πιστοποιητικά κ.λπ., καθώς και παλιές φωτογραφίες με στιγμιότυπα από γάμους, βαφτίσεις, παρέες σε καφενεία, σχολικές εκδηλώσεις και εκδρομές, αποτελούν χρήσιμο υλικό.

Παρακαλούμε κατά συνέπεια όλους τους συγχωριανούς μας που διαθέτουν τέτοιο υλικό να βοηθήσουν αυτή την προσπάθεια του συλλόγου, παραχωρώντας το για φωτογράφιση. Σε κάθε περίπτωση ο Σύλλογος αναλαμβάνει σε σύντομο χρονικό διάστημα να επιστρέψει το υλικό, καθώς να αναφέρει και τους χορηγούς σε κάθε χρήση του.

Πληροφορίες δίδονται από όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου, και συνεννόηση για την παράδοση υλικού μπορεί να γίνει με τον **Γιάννη Τσακιράκι στο τηλ. 01/9916613**

Ήδη συγχωριανοί μας συμμετέχουν σε αυτή την προσπάθεια και για αυτή την προσφορά τους ευχαριστούμε.

Εκδήλωση για τη συνεπαρχώτισσα Ζωγράφου Μαρία Ορφανουδάκη

Η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου, Αττικής με τη συνεργασία του Συλλόγου Κισαμιτών, Η ΚΙΣΑΜΟΣ, Σεθινιωτών Η ΕΛΥΡΟΣ, της Ένωσης Σφακιανών, του Συνδέσμου Κρητών Επιστημόνων και της Ένωσης Γυναίκων Κρήτης πραγματοποίησε εκδήλωση στις 15 Νοέμβρη, στο Ίδρυμα της Κρητικής Εστίας, Στράβωνος 12 Παγκράτι, για να τιμήσει το πολυμόρφο ταλέντο της Αποκορωνιώτισσας **Μαρίας Ορφανουδάκη** και την προσφορά της στη ζωγραφική, την ποίηση και στο μέγα θέμα της Ειρήνης.